Ingek. 10/5 - Nr. 133.

aña 13
no. 5
mei 1982

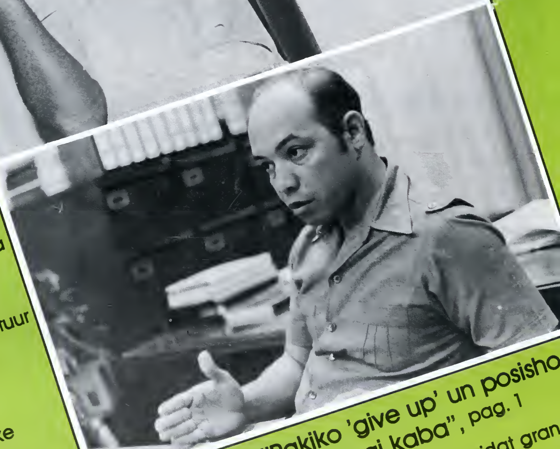
SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 16

redaktie: c. tromp, r. oomen, h. oplaat, q. maduro en l. emerencia.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

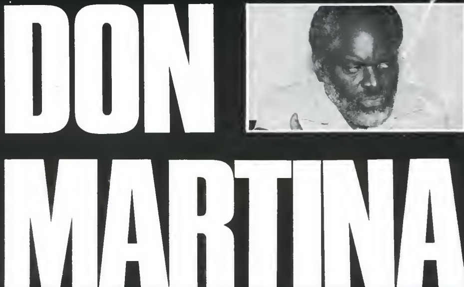
simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.
bestuur: madonna stephens, voorz.; carla kelkboom, sekr.; henk weustink, vice-voorz.; mercedes van der hansorman, 1e penningm.; arturo oduber, comm.
sekretaresse kant.: mevr. f. alexander.
bank simar: banco barclays antiliano v-224-1, a.b.n. 31.47.290.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 13 - no. 5
mei 1982

sindikato di maestronan di aruba

ENTREVISTA KU PROMÉ MINISTRO DEMISHONARIO

No opstante e echo ku normalmente e ta mantene e diasabra liber pa por dedicá su mes na su bida familiar, señor Martina tog tabata dispuesto pa risibi nos den su ofisina den Forti. Eksaktamente n'e ora palabrá nos por a kuminsa nos entrevista i durante kual nos a trata varios topiko ku na e momento aki tin atenshon den nos komunidat. Na un manera hopi franko señor Martina a duna su opinion tokante e diferente puntonan ku nos a trese padilanti, no opstante kon 'ticklish' nan tabata tin biaha. Un entrevista ku e persona ku a determiná e kara politiko di Korsou durante e ultimo añanan i ku por sierto a kuminsá su periodo di gobernashon ku hopi konfiansa:

Martina: "Bon, mi tin ku bisa sí ku e resultado di elekshon a primera bista a duna un indikashon di stabilidat komo, si bo kue MAN i MEP, 7 i 5, e ta e mayoria den Parlamento. A base di esei nos a sali foi punto di bista ku tin un stabilidat sigur. Pero den praktika a resultá ku foi prinsipio nos tabata wordo tormentá ku gran frekuensia — espesial kada biaha ku tabatin un 'meeting' di e asina yamá 'Komishon di Reino' (KWG) — ku e ekspreshonnan ku tabata bin tabata hasi é sumamente difisil." Sigun sr. Martina en espesial e forma di aktua di sr. Croes tabata krea problema konstantemente. Esaki tin di aber ku e echo ku, anke ta trata di un gobierno sentral, e partidonan tin nan base insularmente. Hopi di e ekspreshonnan hasí dor di sr. Croes a trese reakshon serka e 'achterban' na Korsou. Sr. Martina ta splika ku den gobernashon més, su partido semper a traha ku un grado basta grandi di toleransia, pero ku poko poko e situashon a bira mas 'vervelend'.

Riba nos pregunta si tur esaki no a resultá den problemanan personal entre miembronan di MAN i MEP, sr. Martina ta duna un kontesta negatibo. E delaster kontakto ku e tabatin ku sr. Croes, den un sita serka gobernador, tabata 'natural'; lo no tin ningun 'renkor'. E echo ku sr. Croes lo a yama sr. Martina un 'politiko komun', sr. Martina ta konsiderá komo un kos pa 'konsumptie lokal na Aruba'.

Grenada

"Laga nos wak e situashon politiko aworaki. Sr. Martina diferente biaha a 'stress' riba reglanan di demokrásia ku ta eksisti den nos sistema akinan. Sr. Martina, mirando e echo ku p.e. e ultimo 10 añanan un kabinete nunka a logra sinta pa 4 aña, ku ún persona a logra tumba e kabinete, ainda ta di opinion ku e sistema ku nos tin ta esun mihór ku nos por tin?"

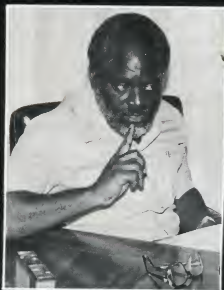
Martina: "Demokrásia sigur ta e sistema ku nos mester keda mantene. Nos sistema di demokrásia bou di un monargía, no ta laga espasio pa otro formanan di demokrásia." Sr. Martina ta sigui splika ku un sistema di 'demokrásia presidensial' ta hopi mas efektibo sí, ta duna mas stabilidat, ya ku ta e presidente, ku ta elihí dor di pueblo, ta skohe su gobierno. Asta si e partido di e presidente tin minoria den parlamento un sierto momento, no ta nifiká ku e presidente tin di bai kas; mira ehèmpel di Venezuela i Merka."

Sigun sr. Martina serka nos e sistema di demokrásia no ta funkshoná optimalmente, pa motibo ku polítika riba su mes ta den su infansia i desishonnan den partidonan ta wordo tumá dor di un of dos persona.

Riba nos pregunta si e modelo di Grenada, kual partido na mando, meskos ku MAN, ta miembro di Internashonal Sosialista, no lo

DON MARTINA:

"Pakiko 'give up' un posishon sin bo sa unda kos ta bai kaba"

por sirbi komo ehèmpel, sr. Martina ta duna di konose ku na Grenada nos tin di aber ku un situashon 'imponé'.
Martina: "Den un demokrásia, gobierno ta bini a base di e boluntat di e pueblo, pero ekspresá. N'e momento aki Grenada tin un gobierno ku a komete un golpi di estado kontra un diktador, dus kontra Gairy. E ta sinta einan i ta bisa ku sierto proseso di demokratisashon di gobernashon lo tuma lugá. Si t'asina mes, anto pakiko nan no ta pidi aprobashon adelantá di e pueblo, pa e por bai ehekutá tal proseso. Lokual ku mi kier men ku esaki ta ku presensia di e gobierno ya no ta kuadra ku demokrásia".
Sr. Martina ta puntra su mes pakiko e gobierno no ta tene votashon popular pa asina haña apobrashon di pueblo.

Antias di seis

"Den e elekshon ku ta bini, ku ki programa eksaktamente MAN ta drenta elekshon?"
Martina: "Un punto di elekshon sigur ta e asunto di struktura estatal. Nos ta keda kere firmamente ku e mester haya atenshon maksimo, ku mester atende e realisashon di independensia di Aruba; bou di ki forma, bou di ki kondishon. Di dos parti ta e kontinuashon di e proseso ku nos a start i ku no a haya oportunidat pa keda kompletá, riba tereno finansiero-monetario, riba tereno ekonomiko i riba tereno sosial. Otro punto ta pa promové, dirigí i propagá e sentido di 'selfreliance', ku ta nos mes ta responsabel pa nos propio bida i nos propio futuro. Trata di eliminá un konsepto ku ta biba aworaki den un grupo basta grandi: ku nos desaroyo ta Hulanda mester finansi'é. Krea den mente di e hendenan e 'awareness' ku bo no por tin un desaroyo sano si nos mes no hasi e esfuersonan".
"E proseso ku MAN kier entamá, e kier entam'e pa tur e otro islanan tambe?"
Martina: "Nos nomber MAN ta Movimiento Antias Nobo. Un partido naturalmente no ta trata solamente puntonan di struktura estatal. E ta kontene tambe puntonan sosio-ekonomiko. Den nos kaso nos ta pone mas aksento riba un Antias Nobo. Nos kier yega na un orden nobo sosio-ekonomiko. I den esei natural nos ta papia di un Antias tambe. I desde su prinsipio MAN a bisa: nos ta kere ku un Antias di seis a lo largo lo ta na bentaha di e pueblonan di e seis islanan. Awor nos tin di hasi un distinkshon si — esei 'eigenlijk' mi ta purba: bo tin ku papia di un realidat i un ideal. Un Antias di seis ta un ideal polítiko."
"E ta un ideal ainda?"
Martina: "Si, si. 'Why not?' Mi ta kere ku bo no mester bandoná un ideal sin mas. Pero, e realidat polítiko pa MAN ta Korsou. Esei ta nos realidat polítiko. Pero ideal polítiko di MAN no ta MAN só por realis'é i sigur unda nos ta papia di un Antias di seis. Su formashon solamente ta posibel a base di un desishon di kada isla kompletamente boluntario i den tur libertat. Pues, si no tin e boluntat ei, no tin un Antias di seis. Nos no ta konsiderá ku nós a faya . . ."

Protokol di zeta

"Awor aki 'eigenlijk' tin diferente punto di konflikto ku a stroba formashon di gobierno sentral. Ki posibilidat sr. Martina ta wak despues di elekshonnan pa bin ku un gobierno nobo ku Aruba aden?"
Martina: "Bon, esei ta depende kompletamente di e parlamentarionan arubano elihí. Sr. Croes a bisa algun dia pasá ku a tene Aruba for di gobernashon. Esei nò ta berdat. Lokual a pasa dùs ultimamente na september ta kontrali na lokual a pasa den sr. Evertsz su kabinete. Einan MEP a wordu saká. Pero akinan ta MEP a sali, nos no a bisa MEP bai. Bon, esaki natural a base di desakuerdonan ku tabatin."
"Supongamos ku nan ta keda para riba e puntonan di konflikto aki?"
Martina: "Bon, tende . . . Wel, mi ta bisa number uno: si nos papia di e asunto di protokolo de azeta, no tin otro solushon, pa lokual ta toka MAN, pa nos aktua a base di prinsipionan vigente. Of nos ta akseptá ku e rikesanan ei ta toka e totalidat of nos no ta aksept'e. Mientrastanto ku a base di 'staatsregeling' ku ta na vigor aktualmente — i no lubida esei ta un kos ku ta 'grondwettelijk bepaald' — mi ta bisa dùs ku e rikesanan aki ta pertenese na e estado, si nos ta di akuerdo ku e estado of no. Pero legalmente tá asina."
"Esaki no ta un posishon mucho formal di gobierno sentral? Pasobra e kos aki ta toka asunto di vèto, pero . . ."
Martina: "Mi kier splika e asunto di veto ei tambe . . ."
"MEP, of Betico Croes ta bisa ku te asta Aruba haya e veto kompleto di alokashon di eksplorashon i eksplotashon di zeta, gobernador ta keda komo e ultimo instansia ku tin ku aprobá e desishonnan ku Aruba komo isla ta tuma. Kier men . . ."
Martina: "Korekto, laga mi splika. Bo a bisa awor ei 'mucho formalista'. Gobierno no tin otro forma di aktua ku ta formal. Un gobierno ku ta aktua informal no ta un gobierno ku ta sirbi! Gobernantenan tín ku aktua formal i no tin otro forma di aktua!"
"Formalmente gobierno por keda ku henter e asunto di protokol di petroleo den su man (mirando veto di gobernador)".
Martina: "No wanta . . . wanta . . ."
"Tin posibilidat pa mas fleksibilidat tambe?"
Martina: "Klaro . . . mas fleksibilidat??? Klaro, gouverneur, art. 147, gouverneur ta gobernador konstitushonal, ke men ta gobierno. Awor, mi ta kere ku ora nos ta trata e asuntonan aki . . ., ora nos ta trata nan, nos mester kompronde un kos: No ta gobernador ta bai disidi, 'to begin with'. Gobernador no tin nada di bisa! Gobierno ta 'raad van ministers'. Bon, bo ta kere, si un proseso tuma lugar, ta kua gobierno ta bai bisa *no,* ora tur hende ta di akuerdo kune? Kua gobierno? Ki bo ta hasi? Bo ta transformá un asunto ku mester ta puramente a base di kriterianan 'bedrijfs-ekonomisch', komersial i hink'é den un esfera politiko. Pues, nos ta bisa: esei no, pasobra, no lubida, na e momento ku bo aksepta esei bo a aksepta tur kos . . . ya?"
"Kiko ta tur kos?"
Martina: "Bo a aksepta naturalmente ku e 'zeggenschap' total riba esaki ta e isla tin é i mi no ta mira ningun gobierno bisa nò mas. 'Forget about it'!"
Sr. Martina ta sigui riba e asunto di 'vetorecht', bisando ku ta gobierno sentral tin e 'eigendomsrechten', e derechonan di propiedat. Formalmente e gobiernonan insula no tin nada di bisa. Anteriormente (kabinete Rozendal) a wordu kumbiní ku sierto asuntonan ta bai pa gobierno insular, pero →

bou kondishon ku tur desishonnan kardinal mester tuma lugá a base di konsensus. Pasobra e responsabilidat final ta gobierno sentral ta karg'e. Di e asunto aki sr. Martina ta pisa: "Bo no por tin mas derecho i menos deber, ni mas outoridat i menos responsabilidat".

Pffffff . . .

"Sr. Croes ta bisa ku, antisipando e futuro struktura estatal di Aruba, nan mester haya posibilidat pa . . ."

Martina: "T'esei ta e parti lamentabel, ku na Aruba no tin diskushon sano riba e asunto aki. No ta bale la pena pa nos bai sinta diskuti tampoko na Aruba. Mi kier men, Aruba tin su lidernan, nán tin ku diskuti e kosnan ei. A rekonosé derecho di outodeterminashon politiko. Kiko esei ta nifika? Ta nifika ku e pueblo di Aruba of di Korsou por disidi ku mayan e ta bira independiente. Péro, derecho di outodeterminashon *ekonómiko* ta konsekuensia di ehekutá derecho di outodeterminashon *polítiko*. Bo no por bisa: mi ta na kaminda, dùs duna mi e numa. No, atrobe nan kier pa nos aktua informal, n'por!"

Sr. Croes a bai asina leu te asta di insinuá ku e echo ku gobierno sentral ta aktua formal, mantené su punto di bista enkuanto e protokol di petroleo, por tin di aber ku un trato preferensial ku e kier duna Shell."

Martina, hopi indigná: "Pffffff . . . Ridikules! Ridíkulo, ridíkulo. Ridíkulo, pasobra si tin uno ku no a partisipá den e asunto di Aruba, ta Shell mi ta kere. Of por lo menos, nan a bini mas lat, mi ta kere. No ku mi ta defende Shell. Mi no ta defende ningun kompanía. Mi ta kere 'juist' den e echo — si tin rikesa, ku ta multi-nationals lo tin ku eksplorá i eksplotá — ku nos mester ta riba nos 'quivive'. Esei sigur ta un pensamento 'ridikuul' pasobra Shell tin su empresa na Korsou i kiko Shell hasi of no hasi, ta depende kiko nan akshonistanan kier pa e hasi. Gobierno sentral no por pretende di duna ningun kompanía ningun trato preferensial, sigur no ku propiedatnan ku ta toka e pueblo. Pasobra un otro punto tambe, dùs ku e kuestion di aktua formal: e konseshon ta bisa ku e rikesanan ta di e estado. Awor, estado ta un konsepto hurídiko, e estado ta wordu formá dor di hende. Ta nifiká dùs, 'eigenlijk' e rikesanan aki ta di kada siudadano ku ta populá e seis islanan aki. Awor, kén a duna abo of ami e outoridat pa bisa ku lokual 'grondwet' ta bisa ta di túr, deklar'é pa ta di un par? Kon bo tin ku hasi é?. I a base di ki outoridat? I si ta asina mes, si nos tabatin un elektorado konhunto, bo por a hasi e kosnan aki un 'issue'. Pero si nan vota na Aruba pa hasi é, Saba no mester bai eens kune. A base di kiko bo ta kit'é for di Saba? E ta un asunto mas profundo. Un 'grondwet' no ta algo ku bo por mishi kune 'een, twee, drie'. . ."

"Pero dikon sr. Martina, mirando ku for di e punto huridiko ta imposibel pa bai asina leu ku Aruba kier, dikon sr. Martina ta kere ku nan ta keda insisti riba esei?"

Martina: "Wel, p'ami ta un . . . Wel, I don't know . . . mi no sa. Pasobra realidat ta ku e protokòl — ku awor a keda rechasá — na februari, promé ku nos a bai RTC, a keda aprobá, a keda aprobá! (dor di MEP, etc.). I ademas t'asina no, ku, si nos sali di 'uitgangspunten' ku no ta laga ningun duda, nos mestér yega na un solushon. 'I don't

know'. Si MAN ta den gobierno nos no ta kita djei, esei ta sigur. Mi a bis'e den Staten tambe, nos no ta desvia di esaki, nos no ta haya korekto, nos no ta haya akseptabel pa nos desviá for di un kos ku konstitushon ta stipulá."

Gobierno Sentral sin Aruba

"Mirando ku MEP tambe ta keda para riba e punto di bista ei, e punto di konflikto ei, MAN ta konsiderá anto pa laga . . ."

Martina: "Mi ta puntra mi mes si ta un konflikto. Pasobra lokual 'in feite' ta wordu eksihí ta un eksihènsia . . . ehm . . . ku no ta *kuadra* . . . Nos no tin nada kontra si Aruba kier realisá su patrimonio. Nos ta bisa: e solushon ta 'intern'. Laga mi pon'é asina 'ki: ta ridikules ku nos ta bringa riba un kos ku nos no sa ku ta 1 bari of ta 10 bari tin einan, 'to begin with'. Mi tabata na Belize. Na Belize nan a bora 7 pos te awor aki. E ta wordu konsiderá un region 'eigenlijk' riko na petroleo, pues henter e region di "Golf van Mexico", despues di Mexico, Guatemala bin abou. Nan no a haya *nada* ainda. Kisas nos ta hinkando awor aki energia . . ., tempo, kousando frustashon den nos komunidatnan, p'un kos ku kisas no ta eksisti!"

"Bon, pero tumando e realidat anto, ku e partidonan ta keda para riba nan punto di bista, si nan ta 'right or wrong'. MEP ta keda para riba su punto di bista i nos ta kompronde ku pa Aruba, tur e otro partidonan tin e mesun punto di bista riba e asunto aki. MAN ta keda para riba su punto di bista. Mirando e kosnan aki . . ."

Martina: "Mi pregunta na bo ta: Kon un partido di Korsou por koperá ku un partido di Aruba, pa bai deklará ku lokual ta di tur ta di Aruba. Kon? 'Tell me'! Kiko esei ta nifika? E no ta un akto di traishon? Aruba ta pidi un kos iresponsabel! MEP ta pidi MAN, pa MAN i MEP disidi pa lokual ta di tur ta di un par. Wel, e ta un kos iresponsabel! E no ta un kos 'fair'!"

"Tòg nan ta keda para riba e punto ei. Ke men MAN ta konsiderá pa laga MEP of kualkier otro partido di Aruba afó di un gobierno sentral despues ku elekshonnan tuma lugá?"

Martina: "Tende, formashon di gobierno, nos a eksperensiá esei e ultimo lunanan, e ta un asunto di boluntat politiko. Mi ta de- →

klará na nomber di MAN, den tur sinseridat, si mesun eksihensianan pa lokual ta toka 'olie-protokol', bin riba mesa, no tin base pa formashon. Sin mas, esei mi ta deklara enfatikamente".

"Formashon ku un partido di Aruba".

Martina: "Si bini ku esei, si. Si e bin ku e eksihensianan ei, no tin yudansa".

"Boso lo no ekskluí tampoko e posibilidat di forma un gobierno ku e otro islanan lagando e partidonan di Aruba afo?"

Martina: "Nogmaals mi ta bisa: formashon di un gobierno ta un asunto ku ta tuma lugá a base di boluntat politiko. Lokual bo kier p'ami bisa ta: ta bai forma gobierno anto laga Aruba afó, esei bo kier pa mi bisa. No, te na e momento aki nos politika ta ku ta Aruba a keda afó. Ya?"

"I MAN lo tuma esei for granted?"

Martina: "Bon, si partidonan di Aruba kier protehá, defendé, mehorá interes di e pueblo votador Arubano, mi ta kere e responsabilidat ta keda na nan. Nos tin responsabilidat komo MAN ku Korsou, ku e votador di Korsou, promé ku informashon, 'dus zuiver'. . ."

"Si nan keda afó anto, si nan disidi di keda afo . . ."

Martina: "No, no. Bo mester hasi distinshon entre bo responsabilidat komo partido politiko i bo responsabilidat komo gobernante. Awor akinan mi ta responsabel pa tur seis isla. Pero MAN ta karga responsabilidat pa su miembronan i e base ku e tin na Korsou.

"Laga nos sigui riba e punto ei. Papiando di responsabilidat: Si e polítikonan arubiano disidí anto di keda afo, a base di e puntonan di konflikto, MAN lo sigui ku formashon . . .?"

Martina: "E politikonan Arubano disidi di keda for di gobierno esei ta keda pa nan propio responsabilidat. Nos di MAN lo bisa: Antias mester di un gobierno".

"I lo forma un ku e otro partidonan?"

Martina: "Si".

'Clear picture'

"Laga nos sigui riba e tarea ku e komishon di shete tin ku bai studia. Nan ta bai studia e konsekuensianan di Aruba su independensia. Sr. Martina ta konvensí ainda ku pueblo di Aruba ta boga pa su independensia?"

Martina: "Ami no por duna un kontesta..."

"Un impreshon anto!"

Martina: "Mi no por dun'é . . . komo ku 'eigenlijk' mi ta mucho poko na Aruba. Dùs, mi kontaktonan, nan no ta kompleto i nan ta kontradiktorio. Por ehèmpel, hendenan ku ami a papia kuné ta bisa: sí, independensia i tin ta bisa mi: legumai e kosnan ei. Mi no tin un 'clear picture' kiko presisamente e pueblo di Aruba kier. Lokual sí mi ta kere ta biba fuerte na Aruba, i esei ta un realidat, ta ku e konstelashon awor aki nan no ta desea. Esei sí ta un opinion ku ta biba fuerte i mi ta kere ku mas tanto e deseo lo ta tendensiá den direkshon di kambio di e konstelashon i laso ku Hulando, ku den direkshon di independensia kompleto".

"Ke men ku sr. Martina no ta kere ku Aruba kier ta lòs di Hulanda tambe?"

Martina: "Laga mi pon'e asina. Mi impreshon ta ku e deseo pa ta lòs for di Korsou ta mas fuerte ku e deseo pa ta lòs di Hulanda. Esei ta e impreshon ku mi tin".

Korsou su independensia?

"Awor ku nan ta studia e independensia di Aruba só, kon a para ku independensia di Korsou, kon MAN ta mira independensia di Korsou? Nos no a tende nada mas di esei".

Martina: "Komo partido, un di nos puntonan di salida ta ku nos ta kere den nos soberanía sin mas. Bon, e forma ku nos a mir'e tawata pa realis'é konhuntamente".

"Soberanía, independensia . . . nan ta hopi liá!"

Martina: "Nos ta hasi distinshon entre soberanía i independensia. Soberanía, esei nos mester buska, esei ta un derecho universalmente rekonosí. Ora bo eherse bo derecho di outodeterminashon, bo ta ehersé soberanía. Soberanía ta un realidat. Bo ta soberano of bo no ta. Bo ta un nashon of bo no ta. Politikamente independiente ta un otro

kos, ta depende di e forsanan ku ta rondonabo i di bo mes. Den nos kaso nos lo ta liber, p.e. si Korsou ta independiente i tuma den OAS un posishon ku ta bai 'lijnrecht' kontra Venezuela . . .?"

"Pero biniendo bèk riba Korsou . . ."

Martina: "Di Korsou MAN ta na fabor (di soberania, red.), i MAN lo guia nos pueblo den e direkshon ei, pero nos lo kier restrukturá e base sosio-ekonomiko. Laga mi duna un ehèmpel loke mi kier men. E desaroyo di e ultimo 20-25 añanan a nifiká 'eigenlijk' un desaroyo, no pa aserká soberanía of independensia, pero un desaroyo pa bai *for* di independensia, mentalmente sigur i sosial-ekonomiko tambe. Uno, awor aki mas fuerte e dependensia mental for di Hulanda ta kresiendo, ta hayando mas 'body'. Pakiko? Pasobra riba tereno di nesesidat humano pa kual nos mes komo siudadanonan ta responsabel, mas i mas menos responsabilidat nos a bin ta karga i menos responsabilidat nos ta bin kier aseptá. Mi ta bai duna bo un ehempel. Desde di prinsipio di añanan '60, ku a bin ku e asuntonan di ontwikkelingshulp, na Korsou poko kas a wordu trahá ku propio sèn. E gran mayoria di kasnan a wordu trahá ku 'gifts' of ku fiansa di Hulanda. Pero tristu ta, ku no opstante ku ta invershonnan hopi grandi, ku, na Korsou sigur, a desaroyá un mentalidat ku bo no mester paga húr di kas mes. Ku konsekuensia ku bo ta haya bo ku un debe enormemente grandi. Ku na lugá di kría e sentido di responsabilidat . . ."

Segun sr. Martina nos ta den un posishon basta malo pa realisá independensia awor aki, voral si nos mira ku nos no tin kontrol riba alokashon di plaka pa proyektonan, ya ku ainda nos ta hopi dependiente (finansieramente) di Hulanda. Nos mester restrukturá nos 'flow of capital'.

E situashon den kual Antias ta den, segun sr. Martina, ta un poko straño: "Independensia pa e pueblo antiano ta algo hopi apstrakto. Otro paisnan ku a realisá nan independensia tabatin kosnan visible pa motivá e pueblo. Surinam por a bisa: nan ta bai ku nos bouksit. Otro paisnan por bisa: nan ta bai ku nos ten, nos koper, nos ta wordo eksplotá. Pero akinan na Antias, al kontrario, ta sèn ta bin fe Hulanda. Kier men ku akinan ta algo invisible ta tumando lugar, lokual ta pone ku ta masha difisil pa motivá e masa grandi dje pueblo i mustr'e e bentaha i desbentaha di independensia. E infrastruktura mental (di nos pueblo) ta kompletamente dañá i nos ta haya ku, tumando na kuenta e desaroyo i eksperensia di paisnan chikito den Karibe, Afrika of den Asia ku a hasi e stap (pa independensia, red.), pero ku no tabatin e infrastruktura mental pa karg'e, ku kosnan a frakasá. Awor n' ta nada, pasobra un pueblo, un nashon . . . 'door schade en schande' bo ta siña tambe".

Riba e pregunta kon MAN kier entamá e proseso di prepará e pueblo pa independensia sr. Martina na promé instansia no ta duna un kontesta spesífiko, pero mas bien ta sigui splika kiko mester wordo hasí riba tereno di infrastruktura mental. E ta mustra atrobe riba e echo ku nos situashon sosio-ekonomiko ainda no ta bon desaroyá i ku ta nesesario pa bo tin poder komo partido polítiko pa bo entamá e proseso ei, ya ku, segun sr. Martina, un partido polítiko no tin e poder i e fondonan pa hasi esaki. Ta dor di e aparato di gobierno sentral i insular i den kordinashon i koperashon ku otro, esaki mester tuma lugar. Segun sr. Martina e ta un tarea di gobierno, ya ku gobierno a fortifiká e dependensia mental den kual nos ta awor aki.

'Krachtenspel'

Nos ta bin bèk riba nos pregunta i pa haya un bista mas konkreto di e planeamento di MAN pa ku independensia nos ta puntra sr. →

Martina si MAN a stipulá un fecha pa kual mas o menos Korsou mester ta kla pa independensia. Kontesta di sr. Martina ta masha kla: "Ridikulo, ridikulo, ridikulo! Nos no ta menshoná fecha pasobra nos ta haya e kos ei ridikulo. Pa bo bisa ku aki dies aña nos ta independiente ta ridikules, pasobra e kos ei ta 'onmeetbaar'. Nos ta konsiderá pone fecha, laga nos bisa pa aki dies aña, un ridikules grandi pasobra abo n' por disidi awe pa esnan ku ta biba aki dies aña kiko nan tin ku hasi".

Pero mas aleu sr. Martina ta kontinua: "Laga mi pon'e asina: taktikamente, komo strategia di partido — no pa lokual ta toka pueblo pero den e 'krachtenspel' ku nos ta awor aki: Hulanda, Aruba, Korsou — nos no ta pon'e. Pasobra, 'in feite' ami ta di opinion ku tin relativamente mas hende na Korsou ku ta kere den independensia — esei mi kier 'state' — ku na Aruba, of . . . tin mas hende na Korsou ku ta papia di independensia, den e sentido real di e palabra, ku na Aruba . . . si, si. Mi por bai mas leu ainda. Mi ta bisa ku lamentablemente e desaroyo di e ultimo sinko, seis añanan ku e aserkashon ku a bin na Aruba, a *retardá* e desaroyo di independensia di Antias."

"Sr. Martina no ta kere ku si e konsekuensianan di independensia di Korsou i e otro islanan tòg a keda punto di estudio den e komishon di shete, ku esaki por a akselerá e proseso di independensia di Korsou i e otro islanan? 'After all' e resultado di e estudio no ta 'bindend'."

Martina: "Uno: . . . (silensio) . . . Si ta papia di bira independiente, na promé lugá ta esun ku ta bira independiente mester a studia su independensia i su konsekuensianan. Pues, si nos ta papia di Korsou, n'e momento ku nos ta disidi ku independensia mester bin, ta nós ta hasi e estudio i ta nós ta papia e konsekuensianan. Nos no tin mester di ningun komishon pa hasi e pa nos. Di dos: pakiko nos ta bisa awor aki nò pa Korsou? Pasobra 'in feite' lokual e 'paper' ku sr. Croes a presentá (na e konferensia kumbre di oktober 1981) na nomber di e delegashon arubiano konsistiendo di polítikonan klero, komersio i sindikatonan, no tabata konvensiente ku ta independensia Aruba kier." Sr. Martina ta ilustra esaki mustrando riba e tres alternativanan ku a wordo presentá na Den Haag: Status Aparte, Associatie ku Hulanda, of desentralisashon siguí pa independiente. E ultimo punto a wordo rechasá i di e promé dos puntonan no ta kla si ta independensia lo ta e fin.

Martina: "Kiko e delegashon kier: independensia of 'what'? P'ami tabata un indikashon, alomenos pa Korsou anto, ku mi no kier ta den e proseso aki, pasobra e proseso aki no ta duna ningun garantia ku ta pa independensia e ta bai. Lokual ami a wordo informá ku ta biba fuerte n'Aruba no t'asina tanto independensia, pero un laso direkto ku Hulanda."

Den... eh... lachi

"Pero un biaha mas: Kon MAN konkretamente ta planea e proseso pa yega na independensia, di manera ku e kondishonnan t'ei pa bira independiente?"

Martina: "Hm . . . 'nogmaals', dos front'era: E parti di konsientisashon — i mi ta atmiti k'e ta un proseso sumamente difisil, komo ku bo no tin elementonan den bo man pa bo por konvensé — i dos, bo tin e struk- →

DON MARTINA I GEOPOLÍTIKA

Tirando un bista den futuro nos a kombersa tambe tokante algun problema geopolitiko ku señor Martina i nos a puntr'e si e lo nengá potensianan stranhero pa establese basenan militar den un Antias independiente, akaso e tabata na mando.

Martina, un poko insegur: "Nos punto di salida ta ku 'eigenlijk' nos no kier hinka nos islanan i hasi nan fuentenan di konsentrashon di guera pasobra nos ta opta pa 'non-intervention'."

"Esei ta inserá un nengamento . . .?"

Martina: "Ki bo kier men nengamento?"

"Ku ora un potensia pidi pa instalá un base militar aki na Antias, si esei lo wordo nengá den kuadra di e politika di 'non-intervention'."

Martina: "Bon, si mi bisa si of no n' ta korekto. Bo no sa kon asuntonan ta bai desaroyá. Pór surgi momentonan ku ta na interes di e islanan ku bo ta bisa *si* i pór surgi momentonan ku bo ta bisa *no* . . . Supongamos ku ta pinta su mes un guera den e region aki, pero un guera den kual Merka no ta involví direktamente, pero un guera ku ta menasá nos eksistensia. Bou di e kondishon ei mi ta bisa: sí, yuda nos".

"Pero na e momento aki señor Martina ta di opinion ku un menasa komunista ta hustifiká un presensia merikano mas grandi i mas severo den nos region?"

Martina: "Bon, ta un echo ku Merka tin interes den Karibe. E tin un Lago, e tin un Shell i riba e otro islanan e tin su interesnan. Ta un realidat tambe ku Rusia ta buskando mas 'druk' den e region akinan. Ta un echo ku un presensia mas grandi di Rusia den Karibe ta nifika un akto ku lo kondusi na reakshon merikano, pa su seguridat. Esei ta un realidat! Dùs, esfuersonan di parti di Rusia — tin presensia di barkònan rusiano den Karibe, ku ki meta 'nobody knows exactly' — nan t'ei." Despues di a mustra riba e krises di Cuba na aña sesentidos, señor Martina ta kontinua: "Ami lo no tuma Merka na malo, si e tin indikashon ku Rusia, ku ta un poder oropeo, kier establese su mes akinan, kier aktua kontra dje. Ami lo hasi é si mi ta Merka."

"I señor Martina ta kere ku enberdat Rusia ta oumentando su posishonnan den e region aki?"

Martina, na un manera prudente: "Laga mi pon'e asina 'kinan . . . hm . . . Tin indikashon k'e ta interesá sí pa hasi e".

"E ta mas amenasante tambe ku e posishonnan di Merka?"

Martina, despues di un minüt kompleto di silensio: "Hm, bon . . . den ki sentido? Bo kier men dùs ku . . . si . . .? Merka su presensia t'ei, ta un echo".

"Sí, pero nos ta wak ku presensia di Merka na diferente lugá tambe ta kousando problema . . ."

Martina: "Si, por ehèmpel dùs na Asia."

"Of na El Salvador . . ."

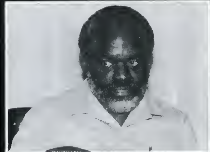
Martina: "Si, e ta kousando problema, si . . ."

"Na Chile . . ."

Martina: "Si, na Chile el a kousa problema, sigur. Bo kier men dùs ku . . . eh . . . ku un presensia di Merka ta menos menasante ku un presensia di Rusia?"

"Mi ta púntra esei."

Martina, pensando hopi i despues: "Nos ta den un lucha di poder entre Merka i Rusia. Pa kuminsa kune, ami ta 'vertaal' presensia di Merka den Karibe, den Sentral Amerika, den Latino Amerika, komo un akto di — mi ta pensando dus den e pensamento merikano — un akto di seguridat merikano. Awor, un presensia

di Merka pegá ku Rusia, mi ta konsiderá ku Rusia kier kombati esei komo un akto di seguridat rusiano."

"Pero kiko señor Martina ta haña e menasa mas grandi di Karibe, esun di Rusia of esun di Merka?"

Martina, awor na un manera disidido: Number uno: Mi no kier ningun menasa, pero si tin menasa, awor aki ta na fabor di Antias pa tuma e parti di Merka, 'zonder meer'. . . pa motibo di e dependensia ekonomiko".

"Mirando e dependensia ekonomiko di Antias pa ku Merka, Antias no a hunga e 'cuban card' pa haña un mihó trato di Merka den e asunto di kompanianan 'off-shore'?"

Martina: "Tende, bou di e situashon aktual Cuba lo no por hasi *nada* den Antias. Laga mi pone esei bon kla. Tur e lokura di infiltrashon komunista ta koi loko. Bou di e *konstelashon aktual* ku nos tin, Cuba no por establese *nada* aki riba. Dus, ta spanta nan ta spanta hende ku e koi lokonan ei. I si nos konsekuentemente bai us'e (pa haña un trato preferensial di Merka p.e., red.), nos ta 'fool' nos mes dilanti Merka, pasobra *'it is well known to them'*."

tura sosio-ekonomiko finansiero, ku ta des-organisá, un 'chaos'. Bo tin ku stabilisá esei-nan."

"Si, pero kon?"

Martina: "Kon? Dor di buska poder!"

"Pero boso tin e planeá kaba?"

Martina: "Ma ta klaro, nos a kuminsa. Riba tereno insular nos diputadonan tá traha den e direkshon aki, ku reorganisashon di diferente servisionan . . ."

"Riba e punto di mentalidat . . ."

Martina: "Riba e punto di mentalidat mi ta bisa bo ku nos a, dia mi tabata diputado anto, nos a forma un grupo pa bin ku un programa di konsientisashon. Nos a sali for di bestuurscollege i e kos ei a bai den . . . den . . . eh . . . den . . . eh . . . lachi. Ultimamente a lanta un grupo di konsultashon ku ta trahando poko poko riba esaki, pero e programa no ta kla. Bo tin ku hasi diferensia entre idea i plan i su ehekushon. E plan no a keda kompletá. Si nos haya mas poder riba tereno insular e plan tá bini".

Peritonan

"Supongamos ku Aruba lo bira independiente, kon sr. Martina ta wak e koperashon ku un Aruba independiente of, mas spesífikamente, kiko bo opinion ta tokante e plan Kapteyn (e plan den kual e relashonnan entre e islanan independiente di Antias a keda formulá, wak KWG-raport)".

Martina, hopi breve: " 'Mission impossible'. . . si, 'mission impossible'! Lokual Kapteyn a traha ta un struktura ku lo no funkshoná riba e seis islanan aki pa motibo ku e ta rekeri un sofistikashon ku nos no a alkansa ainda, sofistikashon di praktika di gobernashon i di polítika. Di dos: e modelo ei no ta tene kuenta ku e kapasidat diferensiá di kada isla. Di tres: e ta posibel solamente si bo papia di seis entidat independiente; ta un . . . eh . . . mi n' tin palabra presis pa formula kiko e kos ei ta (mirada desesperá). Kon bo ta visualisá un Saba, ku 900 habitante, independiente? Kon bo ta visualisá esei, kon??"

Mas aleu sr. Martina ta bira mas konkreto tokante plan Kapteyn: "Plan Kapteyn ta un 'onding'. Si tabata un konseho pa gobierno hulandes of parlamento hulandes, e peritonan ei lo a haya 'ontslag op staande voet'."

"Kua peritonan?"

Martina: "Esnan hulandes ku a formul'e."

Nos a kontinuá nos kombersashon elaborando riba otro posibilidatnan pa lasonan entre un Aruba independiente i e demas islanan antiano. Sr. Martina ta di opinion ku, mirando e lasonan historiko, e lasonan familiar i di amistat, ku e relashon entre e otro islanan antiano i un Aruba independiente lo ta di un karakter masha spesial. Pero esaki lo no ta algo ku lo desaroyá fasilmente. Un Aruba independiente i un Korsou independiente segun sr. Martina lo nifika posiblemente ku esaki lo kondená Boneiro pa un siglo of kisas mas, pa keda un kolonia di Hulanda i, segun sr. Martina, no tin otro alternativa k'e ta bira un 'kroonkolonie', ya ku Boneiro awor aki no tin e kapasidat finansiero i e potensia humano pa duna e isla un gobernashon 'slagvaardig'. Por ta ku e relashon ku Boneiro lo tin ku Hulanda lo ta meskos k'e tabata promé ku 1954. E konsekuensianan geopolítiko pa Hulanda lo ta grandi, ya ku su presensia den e area di Karibe di e forma ei lo ta permanente. segun sr. Martina.

Derecho maksimo

"Si pueblo di Aruba eventualmente lo skohe den un referendum pa keda den e konstelashon Antiano, ki posibilidatnan sr. Martina ta mira pa eliminá e motibonan ku a kousa e malkontento di Aruba, mirando por ehèmpel e aspekto di dominio di Korsou ku sr. Croes semper ta trese padilanti."

Martina, despues di un rato: "Den historia antiano esun ku mester reklamá i ku mester rechasá 'eigenlijk' e konstelashon aktual ta *Korsou.* Promé ku 'statuut' a bini, Korsou a sufri más di e kolonialismo hulandes ku e demas islanan. E otro islanan tabatin mas libertat, komo ku e gobernador tabata situá na Korsou i Aruba por ehèmpel tabatin mucho mas derecho komo isla ku un Korsou, kaminda e gobernador tabata dirigi mas fuerte."

Sr. Martina ta kontinua mustrando riba e echo ku no opstante e echo ku Korsou kisas tin mas asiento den 'Staten', den pasado semper tabata asina ku no ta e partido ganador di elekshonnan tabata forma gobierno sentral, pero e partido *perdedor* di Korsou tabata forma un gobierno, den koalishon ku un partido di Aruba. Den esaki e ta duna sr. Croes rason, ora esaki ta militá kontra e asuntonan aki, por ehempel na aña 1977. Pero nos mester keda realistiko, segun sr. Martina, pasobra "kualkier konstelashon ku bini ku no ta independensia di e islanan (apart, red.), no ta nifika ku lo bo eliminá tur punto di frikshon." Aki sr. Martina ta mustra ku e simpel echo ku bo tin di haber ku islanan, ya kaba ta trese kune ku e pueblonan di e islanan tin sintimientonan netamente insular: "P'ami komo yiu di Korsou mundo ta Korsou, p'abo komo rubiano mundo ta Aruba". Sr. Martina ta kontinua: "Pero, nos ta bisa ku nos mester *usá* sintí i *dominá* sentimento i ser realistiko pa kiko ta faktible. Nos partido ta kere ku mester yega na un konstelashon kaminda e libertat i e derecho maksimo ta keda serka e isla. Nos historia ta mustra esei kaba: bo kier tin tur kos di bisa na kas. Pero na otro banda, tumando na kuenta limitashonnan ku bo tin komo isla, komo pueblo, esaki mester laga bo realisá ku pa protekshon di bo propio isla mes, ta bon ku sierto kosnan ku ta problema komun, pa hasi nan kohunto."

Klaridat

Tóg nos a elaborá un poko mas riba e diferente posibilidatnan pa yega na un otro konsepto di e representashon di e islanan den 'Staten' of den kualkier otro kuerpo legislativo ku por bin den un futuro Antias uní. Nos a pone enfasis riba e echo ku Korsou na e momento aki tin mayoria apsoluto di asientonan (12) den parlamento, algo ku pa Aruba semper tabata un sumpiña den wowo. Sr. Martina sinembargo ta deklará ku historia no a mustra nunka ku e 12 asientonan di Korsou a mara hunto pa ehersé e poder di e diesdos ei, sinembargo e ta atmití ku e posibilidat tá eksistí, pero "pakiko bo ta 'give up' un posishon sin ku bo tin klaridat ta kiko e fin ta. Si Aruba kier realisá su independensia, pakiko papia riba 'statenzegels'? E kos no ta kuádra . . ."

"Pero nos ta sali for di e alternativa ku pueblo di Aruba lo skohe pa keda den e konstelashon antiano."

Martina: "O.k., wak, esei mester bin riba mesa anto nos por papia". Mas aleu sr. Martina ta bisa: "Korsou tin diesdos asiento pa un motibo i e motibo tin di haber ku e populashon k'e tin. E tin 70, 75 porsiento di e populashon antiano! Pues, e no ta un kos anti-demokratika pa kuminsa . . . Awor, si bo yega na un otro konstelashon kaminda e islanan lo tin e mayoria di poder, anto e ora ei henter e ròl i funkshon di un parlamento a kambia. E ora ei nos mester wak esei. Pero mientras tanto ku bo ta papia di e konstelashon aktual i konsekuentamente un independensia, nos ta bisa: bon, pakiko bo ta 'give up' un posishon sin bo sa unda kos ta bai kaba . . . he . . . pakiko?"

I mas despues tokante un otro repartishon di asientonan den parlamento: "Si nos sa kiko ta e fin, nos ta 'willing' pa sinta na mesa diskuti." ●

* * *

Dia di informashon tokante e nota di maneho pa enseñansa:

Dia 19 di aprel ultimo SIMAR, den koperashon ku Departamento di Enseñansa i Onderwijszaken, a organisá e promé dia di informashon tokante e nota di maneho 'Enseñansa pa un i tur'.
E inisiativa aki ta meresé hopi elogio pa motibo ku el a demostrá ku koperashon entre e diferente instanshanan tá posibel i, manera Madonna Stephens a remarká, ta di spera ku den futuro esaki lo ta e kaso hopi biaha mas.
Maestronan di skol masalmente a duna akto di presensia na e dia históriko aki, unda ku, pa promé bes na Aruba un nota ku ta trata e problematiko di nos enseñansa na un manera integral, produsí pa nos propio ekspertonan, a wordo diskutí. Nos ta spera ku e diskushon tokante e nota aki lo por kontinua den e tempo benidero na un manera sano i rashonal, poniendo interes di e mucha sentral.
Den e kuadra aki nos ta lamentá ku nos diputado, sr. Flanegin, den su diskurso a haya ta nesesario pa atrobe hinka e diskushon den un esfera polítiko, en bes di aksentuá *e nesesidat di kambio* di un sistema di enseñansa ku ta perhudiká mayoria parti di e muchanan antiano. Na lugá di esei sr. Flanegin ta da praktika a duna nos varios ehèmpel ku ora nos mandatarionan insular bisa ku nos ta hasi é nos mes, ta net nada no ta pasa. Tambe nos ta lamenta ku nos diputado aparentemente no a haya ta bale la pena pa asisti durante henter e dia aki na e informashon i e diskushon ku a surgi. Nos ta spera ku for di instasianan insular den futuro lo sali un aktitut mas positivo enkuanto esfuersonan pa mehorá nos enseñansa i duna e nota di maneho aki e balor i e atenshon ku e meresé. Nos no por permiti nos mes mas ku problemanan riba tereno estatal i argumentashonnan partidista ta stroba un mehorashon di nos enseñansa!!!
Ta di aploudí ku nos minister di enseñansa sí a demostrá ku e ta pone un mehorashon di nos enseñansa na promé lugar, unda ku el a mustra den su diskurso ku ya nos no tin tempo mas pa duda i pa tin un aktitut ambivalente, pero ku a bira tempo pa demostrá ku nos tin konfiansa den nos mes pa trese e kambionan nesesario. Den un kombersashon ku nos tabatin kune, el a atmiti ku e problemanan riba tereno politiko/estatal semper a kousa problemanan ora ta trata di maneho riba tereno di enseñansa, pero alabes a ekspresá su speransa ku esaki lo no

kai over: 1. e echo ku e nota di maneho lo ta papia di ún nashon i ta puntra su mes "kua nashon"; 2. e supuesto tendensianan sentralista den e nota i 3. e impreshon ku e kambionan proponí lo ta demasiado drastiko i revolushonario. Tin tur indikashon ku den su diskurso sr. Flanegin tabatin komo uniko meta pa kibra finalmente e nota aki.
Esaki a wordo ilustrá den su ponensia ku Aruba lo mester tuma tur tareanan di enseñansa na su enkargo, kontradisiendo asina opinion di su propio partido polítiko, ku semper a bisa di ta boga pa un koperashon estrecho riba tereno di enseñansa ku e otro islanan despues di bira independiente. Tambe sr. Flanegin a krea e impreshon serka nos di no a lesa e nota na un manera drechi pasobra ningun kaminda den e nota ta wordo bisá ku e koperashon aki mester ta algo obligatorio, anke sí deseabel. Fuera di esaki nos ta puntra nos mes ta kiko otro ku un kambio drastiko i revolushonario e sistema di enseñansa aktual meresé? Den un entrevista kortiko ku sr. Flanegin riba e dia aki, el a informá nos ku 'onderwijszaken' ta trahanda aktualmente riba un propio nota di maneho ku lo sali fin di aña. Nos, mientras tanto, tin nos dudanan tokante esaki, pasobra te ainda stroba kambionan den nos sistema di enseñansa na Aruba, ya ku e problemanan ku a wordo señalá den e nota tambe ta konta pa Aruba.

E tempo di 'doekjes voor het bloeden' ta tras di lomba!

* * *

Evaluando henter e dia di informashon aki, nos mester bisa ku e tabata masha fruktifero i ku siguramente el a nifiká un 'push' importante den e diskushon riba e nota di maneho i riba e kambionan ku *mester* bin den nos sistema di enseñansa. Ta di spera ku *tur* maestro di skol, miembro i no-miembro di SIMAR, lo keda duna nan kontribushon na tur e diskushonnan ku lo sigui den e proksimo lunanan. Konhuntamente nos pór trese kambio! ●

Kommissielid H.P.A. Toré

Durante nos estadia na Korsou en konekshon ku e dia di informashon tokante e nota di maneho, nos a logra haña tambe un entrevista ku nos ministro di enseñansa, sr. Jacques Veeris.
Den e entrevista aki, ku a dura mas o menos 2 ora i mei, nos a haña e oportunidat di kombersa basta amplio tokante diferente topikonan riba e tereno di enseñansa na Antias. No solamente a bin dilanti e nota di maneho, pero tambe e.o. e desaroyonan ront di ortografia; problemanan den kordinashon entre e departamentonan di enseñansa i entre gobierno sentral i e teritorionan insular; e relashon entre nos ministro i nos diputadonan i e kontakto ku e sindikatonan. Riba nos pregunta si e ta dispuesto pa asumi e puesto di ministro di enseñansa atrobe despues di elekshonnan benidero sr. Veeris ta kontesta: "Mi ta kere ku si nan evalua mi trabou i nan kere ku loke nan a eksperensiá den mi ta oké . . . mi ta dispuesto sigur".
Komo ku ministro Veeris ta enkarga tambe ku e kartera di Informashon nos a habri nos entrevista ku e topiko di e manera di duna informashon via di medionan di publisidat aki na Antias.

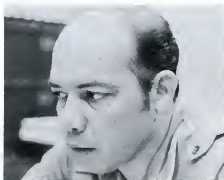

Entrev[ista ku] ministro de[...] di ense[ñansa]

JACQUES

"Mi ta p[...] prioridat g[...] kan[...] pensamen[...] enseñ[...]"

Libertat di prensa

"Kiko ta sr. Veeris su opinion en general tokante e manero kon e medionan di prensa ta prepara nan notisia i ta duna informashon na pueblo?"
Veeris: "Mi ta kere ku esei falta algo ainda, den e sentido ku sigun mi periodismo pa un parti mucho grandi ainda ta wordo dirigí ariba sensashon i pa kosnan wel lokal, pero no e kosnan lokal di interes pa e hendenan desaroyá konhunto. Bo ta haña ku periodismo riba alto grado lo mester tin komo kriteria pa nan mes ku nan ta dirigí riba un plan, soru pa e komunidat ta informá di kiko ta pasando den e komunidat i yuda e komunidat kompronde su mes. I pa esei por tuma lugá mester duna informashon, aklarashon, no na prome lugá opinion, of meskla informashon ku opinion sin ku e siudadano tin e oportunidat habrí pa otro forma propio. I den esei mi ta kere ku periodismo mester desaroyá su mes mas aleu . . ."
Riba nos pregunta kiko gobierno por hasi pa stimulá un periodismo mas responsabel, sr. Veeris ta mustra e.o. riba e tarea di gobierno pa garantisá e libertat di prensa, i n'e mesun momento garantisá e derecho di e siudadano pa defendé su mes ora ku e wordo ofendí dor di un sierto periodista o sierto periódiko. Sr. Veeris ta di opinion ku e posibilidat di libertat di prensa t'ei, pero ta admiti tambe ku e libertat aki no ta kompleto of e ta wordo limitá. Akinan sr. Veeris ta bisa di no por papia asina fásil di e otro islanan. Tokante e problema ku hopi biaha gruponan ku kier saka un korant no tin sèn pa hasi esei, i riba nos pregunta kon gobierno por yuda, sr. Veeris ta kontesta: "Bon si tin sierto grupo ku kier subsidio, nos lo duna".
"Gobierno tin esei stipulá?"
Veeris: "Bon awor aki tin un nota tokante di medio. Den esei lo bin un kuadro di kosnan mas strukturá pa mustra gobierno mes unda e por yuda."
"Kua asina lo por ta e eksigensianan ku gobierno lo pone pa gremionan haña subsidio?"
Veeris: "E subsidio ta kai mesora ora ku nos haña . . ., i esei nos ta basé riba lei, ku e periodiko ei of e persona ku ta usa e medio pa ekspresá su mes, ta mishi ku derecho di otro hende, ta bai 'over de schreef'. . . Nos leinan ta pone ku mester respetá religion . . ."
"Kiko ta e chens ku 'partij-politiek' por bai hunga un papel aki den?"
Veeris: "E chens t'ei semper. 'Partij-politiek', si e ta un bon 'partij-politiek', mi no tin nada kontra. Laga mi bis'e asina, si ta un partido ku su prinsipionan ta hopi sano i ta a base di e prinsipionan ei e ta duna su koperashon, 'n tin nada kontra . . . Pero mi'n por bai mucho en detayes den e kosnan aki, pasobra mi falta e trabou di un hende ku a studia e materia aki."

Ortografia

"Nos kier a bini bek riba e entrevista ku nos a tene ku sr. Croes den e dos delaster Skol & Komunidat, en espesial unda nos a trata ortografia. Kiko ta sr. Veeris su komentario?"
Veeris: "Mi ta kontento ku ela deshoga su kurason na un manera ku e ta bati den realidat i a usa sano huisio. Manera m'a tende ku e ta bisa ku despues ku e nubianan

...ta ku ...ishonario ...ansa,

VEERIS:

...ne un ...andi riba ...di ...o pa ku ...nsa"

politiko a hala un poko, ku e solo di sano huisio lo bria, den sentido ku e aspektonan pedagogiko lo prevalese riba aspektonan politiko. I esei ta net e banda robes di loke ami a hasi te aïnda. Mi no tin problema ku e aspektonan politiko. P'ami e mucha i su fasilidat pa pasa un bon enseñansa tabata promé".

"Tabatin un proposishon di kompromiso riba mesa. Kon a para ku esei? Kon bin ku esei no a haña un chens?"

Veeris: "Tabatin un konbenio entre e partidonan politiko anto e or'ei a forma un grupo di hende di e 3 islanan, ku lo a hasi un análisis di e problematika di ortografia i bini ku kiko ta e *konsiderashonnan* a base di kua mester bin ku ún ortografia. Esei tabata e trabou di e grupo ei, pa inventarisá i analisá e konsiderashonnan, esei tabata e enfasis. Esaki pasobra ku foi 1975 no tabatin, prome k'esei tampoko, diskushon di e asunto aki a base di konsiderashonnan. E diskushon ku tabatin den seno politiko semper tabata bai riba emoshon. Kiermen no tabatin e posibilidat den e tempo emoshonal ei pa ora e dos kamponan topa ku otro of tende otro pa nan realmente skucha e argumentonan ku tabatin pro of kontra. Prome kos ku nos a disidí di hasi, ora ku e partidonan den gobierno a bisa ku nos ta bai 'tackle' e problema aki di nobo, a bisa: laga nos kuminsá for di awor aki ku kos ta kalmo, no tin problema, tur hende ta traha dushi ku otro. Ban pone e rasonamento, e argumentonan banda di otro, pa nos por diskutí i yega na un idea si e mester ta a, b of un kompromiso. Kiko a sosodé den realidat? E komishon a kuminsa traha despues ku tabatin un akuerdo entre e 'samenwerkende partijen". Mi ta kere ku ela traha pa mas o menos 6 á 7 siman. E representantenan di Aruba tabata sr. Mansur i sr. Todd-Dandaré. Ora m'a aserká sr. Mansur ela duna masha elogio na e idea . . . E lo kier kai aden i demostra su kabayerosidat di partisipa den e komishon. E komishon tabata realmente hopi kontento ku e lo a partisipa."

"Sr. Veeris ta na altura di e motibonan ku a hasi ku e komishon a frakasá?"

Veeris: "Mi no a haña nunka personalmente spliká. Loke a sosode ta ku riba e mesun día ku lo mi a papia den Staten, tokante e begrotingsbehandeling na februari aña pasá, mainta a sali un Diario den kua riba 'front page' sr. Mansur a deklará ku ortografia di Veeris, ku e tin ku lubidá; algo den e estilo ei. Wel, einan ela deklará ku e no ta di akuerdo of ku ela kap. I esei a hasi ku e hendenan den e komishon a sinti nan mes enormemente defraudá. I pakiko ela hasi esei? Despues m'a komprondé ku esei tabata un reakshon riba deklarashonnan ku m'a hasi na Aruba, papiando ku Extra i Beurs. Extra a tres'e sensashonalmente i Beurs a tres'e korekto. Extra a trese ku ami lo a bisa ku e ortografia di Mansur sigur NO ta bira esun, mientras Beurs a tres'e manera m'a papia ku no t'asina ku for di awor aki mi por bisa ta tal ortografia of tal. Awor Extra a trese e informashon di tal manera ku Jossy a kue esei i a reakshoná. Loke e por a hasi tabata yamami, bisami ku e no ta haña esei korekto."

"Pa bini bek riba e komishon. Ta solamente e salimento di sr. Mansur a hasi ku e trabou a stagna? Pakiko gobierno no a konsidera pa buska un otro representante di Aruba pa lag'e trabou sigui?"

Veeris: "No, laga mi kab'i konta kon e kos a sigui. Ora ku e komishon a manda mi un karta bisa mi ku mirando e ekspreshonnan, e deklarashonnan plus e ekspreshonnan den e mesun korant di e.o. Maduro (Julio Maduro, red.) ku tabata denigrante pa sierto hende den e komishon, nan kier a duna un reakshon riba e asunto. M'a suplika nan pa nan duna mi un reportahe di tur loke nan a hasi te e ora ei, anto mesora m'a enkargá Talenburo pa kontinuá ku e esfuerso pa yega na un kompromiso. Talenburo a sigui traha i a kuminsá ku un kompromiso. Esei a bai den seno di partido MEP, pa wak si nan ta di akuerdo riba esei, pero tur es ten ya a kuminsa lanta e 'frum, frum' entre di MAN i MEP. Pasobra n'e momento ku e kompromiso a bin riba mesa nan a bisa no, nos no ta kopera. Ku esaki nos (MEP, red.) ta bai bek te n'e fase original ku tin den programa di gobernashon, kaminda e ta bisa ku e isla ku tin un ortografia kaba lo por keda us'e."

"Anto kon gobierno sentral a posishoná su mes e or'ei?"

Veeris: "Gobierno sentral su punto di bista tabata, bon, si e kompromiso no por; e or'ei nos ta preferá un ortografia ofisial . . ."

"Ku lo no ta esun di kompromiso?"

Veeris: "Ku lo no ta esun di kompromiso. Of ku por tabata esun di kompromiso. No ta ekskluí esei."

"Pero finalmente e no a bira esun di e kompromiso. Dikon?"

Veeris: "Pasobra . . . mi punto di bista personal ta ku e ortografia ku ami kier presentá komo ministro ta esun fonológiko . . . Si ami tin e tarea di prepará un ortografia ku ami no ta para su tras, mi ta preferá di presentá esun ku mi ta kere ta esun di mas responsabel, esun mas korekto."

"Pero kon a para ku e konsiderashonnan pa bin ku UN ortografia, nan a wordo poní un banda?"

Veeris: "Esei a wordo poní un banda, pasobra nos a lag'e sondia tambe den seno di hendenan ku ta traha pa gobierno na Aruba, Korsou i Boneiro. I en general hopi hende no tabata di akuerdo pa bin ku un kom promiso asina."

"Nos a tende ku e proposishon di e kompromiso aki no a wordo diskuti na drechi den

→

seno di partidonan. Esei ta en berdat e kaso?"

Veeris: "E no a wordo diskutí pasobra ora ku e tabata klá pa bini riba mesa, e ora e posishon hurídiko a wordo poné mesora dilanti. Ku no, nos no ta papia di kompromiso."

"Ken a bisa esei?"

Veeris: "MEP."

"E hecho ku gobierno sentral a skohe pa e ortografia fonológiko, despues di tur lokual a pasa, no a trese kune un polarisashon?"

Veeris: "E no ta'tin mester di trese polarisashon, kaminda ku e manera ku ela wordo presentá ta tene kuenta ku nos programa di gobernashon."

Sr. Veeris ta sigui splika ku si bo sa di dilanti ku tanto e kompromiso komo e ortografia fonológiko lo wordo rechasá, anto e ora ta keda meskos. Pues e ora e lo presentá esun ku e ta ful di akuerdo kune.

"Kiko presis ta e punto di konflikto aktual rònt di ortografia?"

Veeris: "E ta sintá kaminda ku nos a splika ku no ta posibel den e konstrukshon estatal aktual, leinan estatal di al momento, pa tin ofisialisashon of legalisashon di *dos* ortografia."

"Pues, no t'asina ku MEP kier pa e ortografia etimológiko bira esun ofisial."

Veeris: "No, MEP nunka a bringa p'esei."

Sr. Veeris ta konkluí: "Tanten ku e problema estatal di Aruba no ta solushoná, mi no ta mira kambio den enseñansa den Antias tuma lugá sin kada bes esei ta trese problema ku Aruba."

"E proposishon tokante ortografia lo wordo tratá den e periodo demishonario di e kabinete aki?"

Veeris: "E pregunta ta un tiki tékniko. Gobierno a mand'e Staten. Staten al momento téknikamente no ta demishonario, den e sentido ku Staten lo wordo disolbí entrante 27 di aprel. Mi no por kontesta bo ku nan ta trat'e of ku nan ta lag'i trat'e. Probablemente nan no ta bai hasi'e . . . E hendenan lo bisa den e ambiente politiko aktual mihó nos no has'e. Nan (Staten, red.) mag di trat'e pero e ora bo ta haña ku un ministro demishonario mester bai defend'e. Mi kier sa ku esei ta un figura un poko straño . . ."

Nota di maneho

"Sr. Veeris ta kompartí en general e kontenido di e nota?"

Veeris: "Den e sentido ku e nota ta trata e materianan ku mi ta kere ta esunnan di prinsipal importansia awor aki tokante enseñansa. Loke ta e ideanan di e nota, mi no por bisa ku mi ta kompartí nan si of no, pasobra esei bo mag di bisa despues ku e nota a wordo entregá ofisialmente na gobierno i despues ku ela pasa e periodo di diskushon publiko."

"Sr. Veeris no tin un opinion tokante e 'beheerstruktuur' manera Beleidsnotacommissie ta wak'e?"

Veeris: "Wel, mi opinion a keda ekspresá kaba. Punto di bista di mi gobierno i e partido ku mi ta representá no ta komparti esei. E problema ta ku e repartishon di outoridat i den desishon den enseñansa ta hopi kompliká. Mester revisá esei, 'streamline' esei. Awor no ta klá ku e uniko manera pa 'streamline' esei ta dor di kita e subsidio igual. E ta un manera ku ta kaba ku e problema di imediato si."

dat lo keda haña su lugá den e sistema di enseñansa. Un otro aspekto ta ku e direktivanan di skol ta hopi indemokrátiko. Tur esakinan no ta argumentonan fuerte pa soste e punto di bista di beleidsnotacommissie?"

Veeris: "Laga nos keto bai mira e kos bon. Mi ta ripiti, nos tin aki un proposishon, un nota di diskushon. Gobierno no mester drenta den diskushon riba dje awor aki i trese argumentashon pasobra e ta stroba e desaroyo."

"MAN a diskuti e nota interno?"

Veeris: "No, esei ta andando awor."

"Pero riba e punto aki si boso a duna un punto di bista kaba?"

Veeris: "Pasobra MAN a bai bèk na su posishon ku e tabatin den pasado. I a bisa ku riba esei nos no tin al momento ningun motibo pa bai kambia nos punto di bista . . . Loke MAN ta subrayá of gobierno ta subrayá, ta sostené fuertemente, ta demokratisashon di enseñansa i di e tumamento di desishon den enseñansa."

"Otro aspekto di nota di maneho ta trata di e struktura edukatibo eksterno nobo ku ta wordo proponé e.o. e GAVO. Pa bo por

"Wel, si esei ta solushoná e problema asina klaro, pakiko anto MAN ta kontra?"

Veeris: "Pasobra di otro banda bo tin di wak tòg kon e asunto aki a desaroyá su mes den nos komunidat. Tin e institutonan aki ku ta eksistí, ku tambe ta varia; bo tin instituto ku ta eksistí a base di demokrásia pasobra t'un representashon di mayornan ta forma un direktiva. I bo tin otro ku no ta eksistí a base di un funkshonamento demokrátiko. E kosnan ei ta kosnan ku mester wak promé ku bisa eliminá henter e eksistensia di direktivanan di skol, pasobra e institutonan aki riba nan mes no ta adekuá of nan ta stroba. Tin un otro elemento tambe. E desishonnan, e repartishon di poder di desishon manera e ta, ta un asunto ku mester bai wak den kuadro di demokratisashon di henter e tumamento di desishon den enseñansa. Lo mester bin un plan total ku ta duna kada hende un posishon mas klá pero mas korekto den e sistema di desishon."

"Durante e dia di informashon di SITEK Stanley Lamp a bisa ku den un pais den desaroyo ta inaseptabel ku instansianan ku ta probechá di fondonan públiko, ku komunidat no tin kontrol riba nan. Ralph van Breet a splika ku e 'geloofsovertuiging' di komuni-

kambia e struktura eksterno bo lo mester di kondishonnan. Kual ta e kondishonan i kiko gobierno ta hasi na nan?"

Veeris: "Gobierno ta traha na nan ka Kondishonnan pa trese kambio ta kumin ku e ideanan of e resultado ku bo kier logra ku e kambio ta wordo aseptá. Awor nos ta kuminsá e proseso pa e hendenan aseptá e alternativanan ku ta wordo presentá of pa nan yuda formulá e alternativanan pa loke nos tin awor."

"Otro kondishon organisatorio ta ku lei mester duna e posibilidat pa eksperimentá ku strukturanan nobo. Kon ta pará ku esei?" *Veeris:* "M'a rebiba e esfuersonan pa bin ku un lei pa eksperimentashon den enseñansa." Sr. Veeris ta sigui splika ku e mes no ta kompletamente na altura di e detayenan di e trabou. Pero ta parse ku e trabou ta bai basta difísil pa via di inklaridat riba tereno estatal; ya ku den e lei di eksperimentashon aki lo mester disidí kua ta outoridat di gobierno sentral i kua di gobierno insular. Sr. Veeris ta kontinuá tokante e kondishonnan:

Veeris: ". . . Tur lokual bo tin awor ta: ta bibando den un kas anto e kas no ta sirbi. Mi kier un otro kas, un kas mas adekuado →

ku ta pas den mi situashon klimatologiko, mi kultura, mas den mi ambiente'. E nota ta bisa ku por traha un kas nobo sigun tal i tal ñña di pensamento. Si bo tene kuenta ku esei anto lo bo haña e kas ku ta pas p'abo. Aínda bo no ta wak e kas realmente. Bo ta mira e liñanan grandi di e kas. Awor mester bini e pintura mas eksakto. Pa e pintura por sali bo mester tin hende pa pintele. P'esei a kuminsa lanta e Advies Bureau Research en Planning (ARPO) komo un di e instrumentonan di importansia."

Banda di ARPO sr. Veeris ta menshoná tambe Talenbureau i afdeling Statistiek i ta duna di konosé ku ambos ta hañando su atenshon aktualmente. Fuera di esei lo mester hasi uso di eksperensia internashonal, pa motibo ku e ekspertonan lokal no tin tanto eksperensia ku sorto di prosesonan pisá asina.

"Si bin ku ekspertonan internashonal. Ken lo disidí riba e liña?"

Veeris: "Nos. Antes e kos swak di e gobiernonan anterior tabata ku nan no tabatin un punto di bista di nan mes. Kiermen nan tabata drif riba konsepto di ekspertonan di pafó. Nos punto di salida ta diferente. Nos ta bisa ku nos kier promé nos maneho stipulá. Pesei ban pone e diskushon aki, ban fiha nós punto di bista politiko, ban pone nós maneho. Den kuadro di e maneho aki tanto mi hendenan komo esunnan di pafó ta traha."

"Kon bo por evita ku via preshon di 'ontwikkelingshulp', tog ekspertonan di Hulanda, den kuadro di 'technische bijstand' ta bai eherse demasiado influensia?"

Veeris: "Nos no ta asepta e kondishonnan ei ningun momento . . . Nos no ta asepta e preshon ei . . . Si mester krekèche, anto ta krekèche."

Limbo

"Kon ta pará ku e kordinashon entre e 'instrumentonan" menshoná, p.e. ARPO, Statistiek - Talenbureau?"

Sr. Veeris ta kuminsa remarká ku na su opinion e echo ku e instrumentonan aki ta kai bou di e mesun direkshon sentral di departamento di enseñansa ta un punto positibo. Tokante e kordinashon: "Mi ta kere ku esei falta mehorashon, sigur. Pero tene kuenta ku ta strukturanan ku ta lantando . . . E departamento falta un areglo fího i klá pa e funkshonamento di e relashonnan entre e diferente partinan. Esei ta un problema."

"Esei no ta un fayo ku ta eksisti añas kaba?"

Veeris: "E ta eksisti añas kaba i ta sumamente difísil pa solushoná." Bo ta keda den e limbo kiko ta e tarea di e departamento den kuadro di e tendensia di desentralisashon."

Diputadonan

"Kon e kontakto ta aktualmente entre e ministro di enseñansa i e diputadonan di enseñansa?"

Veeris: "Mi ta kere ku esei ta varia. Den kuminsamento m'a bishitá e islanan hopi regular. Mi tabatin kontakto hopi estrecho ku tur e diputadonan." Sr. Veeris ta sigui splika ku e frekuensia di e kontakto a baha delaster tempo basta, i ku esaki tin di aber tambe ku e echo ku su manera di traha a kambia den transkurso di tempo. Mas i mas ela bai over na preparashon di ideanan riba nivel sentral, traha riba proposishonnan i puntra reakshon di teritorionan insular despues. Esaki pa skapa tempo. E importansia di e kontakto ku e diputadonan aktualmente ta mas pa kosnan koriente. P.e. resientemente sr. Veeris tabatin kontakto ku diputado Flanegin, kual kontakto sr. Veeris a kualifiká komo 'normal, habri i positibo."

Sindikatonan

"Kon sr. Veeris ta evalua e kontakto ku e sindikatonan?"

Veeris: "Wel, mi tin di bisa ku . . . eh . . . malo mi no por bisa ku e ta. Pero e no ta bon, e no ta fruktifero, e no ta funkshonal. Sindikato di maestro ta uni mayoria parti di maestronan, e personanan ku tin eksperensia diario den enseñansa. Nan punto di bista pa ku maneho i pa ku problemanan di enseñansa ta masha importante. I mi ta kere ku tanto gobierno sentral komo insular ta hasi bon di tin un relashon habrí ku nan. Mi ta kere ku ta falta di rekonosimento di e balor ofisial di un sindikato di maestronan di banda di gobierno." Sr. Veeris ta duna di konose ku e 'onderwijscommissie', ku resientemente a keda reglá legalmente, mester wordo mirá komo un intento di su banda pa formalisá e 'inspraak' ku ya foi 1975 maestronan di skol a welga p'e.

"Bo ta haña e atitut di e sindikatonan en general positibo?"

Veeris: "Si, en general mi por bisa ku sindikatonan di maestro tin mag di pone un 'pluimpje' riba nan mes sombre. Gobiernonan den pasado, den gran parti di loke a presentá den enseñansa, no tabata esun ku a trese ideanan nobo, propio, saká foi un análisis kritiko di nos situashon aki na Antias. Mas bien e manera di manehá tabata karakterisá su mes dor di kopia di Hulanda. Ta for di seno di sindikatonan tabata bini e kritikanan fundamental. I den esei mi ta kere ku nan tabatin un aporte enormemente bon i positibo."

Sr. Veeris ta sigui splika ku despues di dos aña di trabou ela bin ripara ku e relashon entre e i e sindikatonan no tabata kore ful na agrado. I esaki tin di aber ku e sistema di traha di e sindikatonan. *Veeris:* "Om de zoveel tijd' mi ta hañami ku un 'issue', sin' ta dor di SITEK, anto ta SIMAR; ku e konsekuensia ku bo ta kore paga kandela, kada bes di un kandela pa otro. Den kuminsamento di e aña eskolar aki m'a aserka tur 2 sindikato. M'a bisa nan tende, mi ta kere ku e diskushon aki ta pa nos struktura of organisá e manera di trese 'issue' dilanti. M'a tuma tempo despues di tur mi eksperensianan den enseñansa na Antias, di inventarisá tur 'issues' ku ta presentá nan mes riba e diferente islanan. M'a pone nan den kategoria di nivel di enseñansa ets." Sr. Veeris ta duna di konosé ku ela puntra e dos sindikatonan pa nan traha tambe un 'overzicht' di kosnan ku nan kier trata, pa despues por sinkronisá e listanan pa e or'ei determina hunto kua punto merese prioridat. Aparentemente te ainda ministro Veeris no a haña nada bek . . .

Prioridatnan

"Por ultimo: Den e total di maneho, ki prioridat sr. Veeris ta wak?"

Veeris: "Mi ta pone un prioridat grandi riba kambio di pensamento pa ku enseñansa i e lugá ku hendenan mester mira ku enseñansa tin den e desaroyo total."

Sr. Veeris a sigui asentua e importansia ku tur hende aki na Antias mester realisa, ku nos tin di aber ku un struktura di enseñansa kaduká, ku nos mester bin ku un sistema nobo "ku nos mes ta kondusi." Sigun sr. Veeris mester bin e konvikshon ku nos tá apto pa kambia nos propio sistema.

Komo di dos prioridat sr. Veeris ta menshona un atenshon spesial p'e maestronan di skol. E maestronan mester haña e posibilidat "pa nan sigui 'develop' nan mes, pa 'upgrade' nan mes, pa 'refresh' nan mes den nan materia di trabou."

E di tres prioridat pa sr. Veeris ta e solushon di e inklaridat reinante den e sistema di maneho di enseñansa.

Banda di e tres prioridatnan aki sr. Veeris tambe ta menshoná e lugá di nos idioma. Nos lo mester rekonose nos mes idioma i limitá e lugá ku idiomanan stranhero mester tin den nos enseñansa. ●

grawata

Bestuurscollege di Aruba 'a priori' ta kontra e nota di maneho pa enseñansa pasobra e ta un inisiativa di gobierno sentral. Si tabata algo ku a bin fe Hulanda, ainda por a ten'e na kuenta!

*

Betico a mustra ku é ta lider: Ora ku Zaandam ta hasi deklarashonnan amaturistiko, e ta manda Zaandam bai keiro na Hulanda.

*

Despues ku Jossy Mansur a hiba Betico Venezuela pa bringa pa independensia di Aruba, Jossy a haya e nomber di 'el caballo blanco de Simon B. Croes'.

*

E tirakochi di e ultimo tempo na Voz di Aruba: "Ban kas bèk". E hit "Ban hala mara" ta notá ku 'stip' den su top trinta!

*

Na yüli korantnan lokal por ta sigur di otro 'notisia kayente' pa yena pagina. Den e luna ei un gran kantidat di deportista lo bai . . . Cuba!!

*

Bestuurscollege tambe kier saka un nota di maneho pa enseñansa. Su titulo: "Dolor di kabes pa un i tur". Pero no spanta, pasobra te ainda nan no a yega mas leu ku e titulo . . .

*

E programa na televishon 'Purba ku keshi' pronto lo haña su ekivalente na Aruba ora ku diputado Leo kuminsa ku su seri "Purba ku wòrst".

*

Ironia di bida: MEP a tene un barbekiu riba dia di obrero. E plato prinsipal di e anochi ei: 'obrero hasá a la parilla'.

*

Bo tambe a ripará? Stickernan di AVP mayoria biaha bo ta enkontra riba 'outonan grandi i luhoso . . .

*

Tip: Hasi mama felis, regal'e un sticker di un partido rubiano.

*

Education for once and for all!

Het lezen van literatuur in het voortgezet onderwijs

vierde en laatste deel door

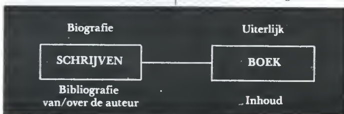
WIM RUTGERS

17. Bij onze behandeling van de literatuur staat het boek centraal, maar een boek komt niet vanzelf tot stand, daarvoor is er een schrijver nodig. Zonder te vervallen in de oude biografische literatuurmethode, waarbij de schrijver en zijn leven centraal stonden, willen we toch aandacht besteden aan de auteur voor zover dat relevant is voor het te lezen boek: "Soms begrijp je een boek beter als je iets van de auteur weet".
We zoeken daarom enkele gegevens over de auteur:

a. *de biografie*
— hou oud was de schrijver toen hij het boek publiceerde?
— had hij al veel schrijfervaring of was het zijn debuut?
— onder welke omstandigheden schreef hij het boek?
— heeft de auteur zelf iets gezegd over de bedoelingen die hij met het boek had?
— heeft hij wel eens interviews gegeven en over zichzelf en zijn werk verteld?
— heeft hij zelf een bepaalde waardering voor het boek?
— zijn gedeelten van het boek misschien auto-biografisch; komt het leven van de hoofdpersonen overeen met dat van de schrijver?

b. *de bibliografie*
— wat heeft deze schrijver zelf geschreven?
— wat is er over deze schrijver geschreven (secundaire literatuur)?
We kunnen in enkele gevallen misschien vragen stellen als:
— vergelijk het door jou gelezen boek met ander werk van dezelfde auteur,
— plaats het werk in het totale oeuvre (eigenlijk een onmogelijke opgave voor een leerling).
Daarnaast zijn vragen als: ken je andere auteurs die net zo schrijven als deze; met wie zou je deze schrijver willen vergelijken en waarom; hoort de schrijver bij een bepaalde groep, stroming, -isme, tijdschrift? wel mogelijk, maar voor leerlingen erg moeilijk te beantwoorden. We moeten oppassen dat we hier geen weetjes gaan aanbrengen, maar alleen functionele kennis, die in dienst staat van het beter begrijpen van het boek.

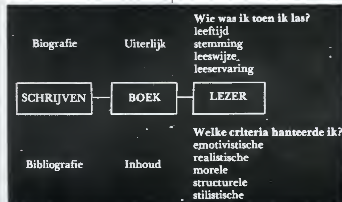
Ons schema wordt nu als volgt:

18. Nu ontbreekt er nog een schakel in ons schema, want een boek functioneert natuurlijk pas als er een lezer is. Als het goed is, bereikt die ene schrijver met dat ene boek duizenden lezers, die elk vanuit hun achtergrond en lees- en levenservaring het boek zullen benaderen. Deze benaderingen zullen daarom verschillend zijn. We kunnen een leerling wel een aantal zaken over het lezen leren, theoretische kennis kan aangebracht worden, maar het waarderen van een literair werk kunnen we niet opdringen. Ik kan wel mijn persoonlijke voorkeur verdedigen, maar ik kan onmogelijk eisen dat mijn leerlingen dezelfde boeken mooi vinden als die ik waardeer. Over smaak valt niet overtuigend te twisten.
Wel willen we de leerling een methode bijbrengen om systematisch en bewust te argumenteren waarom hij iets wel of niet waardeert. We dringen dus geen waardering op, maar eisen van de leerling wel een argumentatie voor zijn waardering, zoals we die zelf ook aan de leerlingen horen te geven over onze literaire voorkeur. We leren ze zeggen: ik vind dit boek saai, spannend, slecht, goed, mooi, enz., *omdat* . . .

We gaan uit van het schema zoals het tot nu toe is en komen dan tot vragen als:
— vind ik het uiterlijk van het boek aantrekkelijk?
— wat vind ik van de inhoud?
— hoe sta ik tegenover de figuren in het boek; vind ik ze sympathiek of . . .?
— wat vind ik van het thema: interessant, boeiend, echt, . . .?
— is het boek goed geschreven, leuk verteld?
— heb ik iets geleerd van het boek, is er iets met mij veranderd, heeft het boek mij aangesproken?
— ik waardeer de schrijver door wat ik over hem weet, zoals . . .
We leren de leerlingen ook dat ze zich bij hun waardering rekenschap moeten geven dat hun oordeel mede afhangt van *wie* ze zelf zijn en *hoe* ze zelf zijn op het moment dat ze zich met het boek bezig houden. Geef ze daarom ook vragen als:
— hoe was ik zelf toen ik het boek las; was ik in de juiste stemming?
— heb ik geconcentreerd gelezen of oppervlakkig, haastig, slordig?
— heb ik mijn best gedaan om me in het boek in te leven?
— was ik te jong, te onervaren (of te oud) voor dit boek?
Het kan zijn dat ze constateren dat de waardering op dat moment sterk afhankelijk was van een persoonlijke aangelegenheid, niet van het boek zelf. Juist bij jonge mensen zal de waardering sterk afhangen van de stemming van het moment en de persoonlijke groei. Wat nu spannend is, is volgend jaar saai omdat het kinderachtig gevonden wordt misschien, en was vorig jaar saai omdat het nog te moeilijk was! Leer ze zich daar rekenschap van te geven! Niet lezen is saai, maar de verkeerde boeken op het verkeerde moment lezen is saai!
Vervolgens wijzen we op verschillende waarderingscriteria. Meestal zal men op een boek reageren met woorden als mooi, spannend, saai en dergelijke gevoelscriteria. Dit noemen we de *emotivistische* criteria. Daarnaast zal het voorkomen dat leerlingen iets wel of niet waarderen omdat het net echt gebeurd is, omdat de werkelijkheid heel goed, onecht, overdreven, te negatief, eenzijdig wordt weergegeven, enz. Deze criteria die alle rekening houden met de verhouding van het literaire werk tot de werkelijkheid noemen we *realistische* criteria. Aanduidingen als: dit is een goed of slecht boek, dit is een vies, onzedelijk, opbouwend, positief, politiek gezien juist boek, rekenen we tot de *morele* criteria: er wordt een moreel waardeoordeel uitgesproken. Als men zegt dat een boek goed is wegens de thematiek, de behandeling van figuren, tijd, ruimte, verteller enz. die rekening houden met de compositie van het boek, spreken we van *structurele* criteria. Resten nog de *stilistische* criteria die ingaan op het taalgebruik van de auteur.
Maak de leerlingen bewust van deze criteria, zodat ze die bij anderen die over boeken spreken (leraren) en schrijven (critici) herkennen. Het zou goed zijn als ze deze termen zelf zouden leren hanteren: ik vind het boek . . ., omdat . . . (waarna de verschillende criteria die relevant zijn voor het door hen gelezen boek, aan de orde komen in hun bespreking).
Zeer duidelijk moet in ieder geval gemaakt worden dat lezen een individuele ontmoeting is met een aantal gebeurtenissen, karakters, enz. waarover een →

persoonlijk oordeel impliciet aanwezig is of expliciet gegeven wordt.
Ons schema wordt nu als volgt:

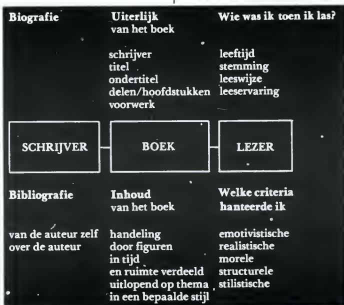
19. Lezen kan al of niet populair zijn in een bepaalde gemeenschap, boeken kunnen veel of weinig ingekeken worden. In de inleiding heb ik wat dit betreft op onze situatie gewezen. Maar al of niet lezen is iets wat niet geïsoleerd is van de maatschappij. Het lezen van literatuur heeft een maatschappelijke dimensie. Zowel de auteur als de lezer zijn deel van een bepaalde maatschappij, het boek en de waardering en verspreiding ervan zijn maatschappelijke verschijnselen. Daar wijzen we onze leerlingen tot slot op.
Ten aanzien van de *auteurs* kunnen we met de leerlingen spreken over de maatschappelijke positie van de schrijvers bij ons. Worden onze schrijvers gewaardeerd, geëerd, hebben ze veel status, hebben ze via hun boeken de mogelijkheid tot een redelijk inkomen of is schrijven uitsluitend werk voor een liefhebber in de vrije tijd? Dit soort vragen kunnen we behandelen, waarbij we de eigen situatie vergelijken met het buitenland. We kunnen ook praten over zaken als censuur, verbanning van auteurs, publicatieverboden, maar daarnaast over eliteliteratuur, vervreemding van de auteur van de massa, enz. Daarnaast vragen we ons af of door ons gelezen schrijvers er bepaalde sociale en politieke ideeën op nahouden. Hoe staat deze auteur tegenover de maatschappij; is hij een conformist of een rebel? Bemoeit de schrijver zich met de maatschappij; is hij geëngageerd of interesseert hem de maatschappij niet? En tot slot: in welke maatschappij leeft (leefde) de auteur. Vergelijk zijn sociale positie met die van onszelf. Hier komen zaken als verleden/heden; hier/elders aan de orde. Ook vragen als: welke maatschappijvorm (kapitalistische/communistische; rijke landen/Derde Wereld). We willen de leerlingen hier bewust maken van de maatschappelijke positie en visie van een auteur.

Ten aanzien van het *boek* komen nu vragen aan de orde als: wat is de maatschappelijke positie van het boek in onze gemeenschap; wordt er bij ons veel gelezen; is boeken lezen en kopen populair; wat is de prijs van een boek; welke rol spelen de bibliotheek en de boekhandel; kan ik gemakkelijk een boek raadplegen (hoe zijn de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie).

Ook hier kunnen we de eigen positie vergelijken met wat we daarover weten van andere landen. We kunnen realiteit en ideaal met elkaar confronteren. Een tweede reeks vragen is de volgende:
— in welk milieu speelt het boek; rijk/arm, progressief/conservatief?
— tot welke sociale laag horen de figuren?
— wordt de bestaande maatschappij verdedigd of gecritiseerd?
— worden er politieke ideeën in het boek verkondigd?
— is er een visie op sociaal-economische problematiek?
— speelt het verhaal in een rijk/arm; socialistisch/communistisch/kapitalistisch land?
Ten aanzien van de *lezer* komen we tot vragen als: hoe denk ikzelf over de maatschappij; wat zijn mijn sociale en politieke ideeën; komen die overeen met die van het boek dat ik lees en de auteur ervan? Verschilt mijn maatschappij met die in het boek en die van de auteur en in welke opzichten?

Ons schema is nu compleet:

Dit schema kan als uitgangspunt dienen voor de boekbespreking in de meest uitgebreide vorm. We wijzen de leerlingen erop dat elk onderdeel van het schema verbonden kan worden met elk ander onderdeel. Ik geef enkele willekeurige voorbeelden van deze verbindingen:
— beschrijft deze auteur steeds dezelfde thema's?
— vind ik als lezer de auteur sympathiek in zijn maatschappelijke opvattingen?
— hoe staat deze romanfiguur tegenover bepaalde maatschappelijke problemen?
— geeft dit boek een realistische uitbeelding van de ruimte?
— vind ik het uiterlijk van het boek aantrekkelijk en passend in deze tijd of karakteristiek voor deze uitgever?
— enz., enz. Elke verbinding kan gelegd worden.
20. De boekbespreking. De leerlingen kiezen zelf een boek waarvan ze het volgende bespreken:
a. de auteur: biografie en bibliografie (beknopt en zoveel mogelijk relevant), waarbij ze rekening houden met de maatschappelijke dimensie;
b. het boek zelf: uiterlijke kenmerken als titel, ondertitel, indeling, voorwerk en inhoud waarbij ze letten op handeling, figuren, tijd, ruimte, thema en stijl, en rekening houden met de maatschappelijke dimensie;
c. de lezer: waarom heb ik dit boek gekozen; hoe was ik toen ik het las; hoe waardeer ik het boek en welke criteria hanteer ik bij mijn waardering?
Deze besprekingen, die in hun uitvoerigheid welhaast uitdijen tot kleine scripties, worden opnieuw verzameld, besproken en ter inzage gelegd van de klasgenoten. Op het schoolonderzoek kunnen ze meegenomen en verdedigd worden.

We sluiten het lezen van proza af met de constatering dat we drie 'circuits' gehanteerd hebben:
1. het eerste legde de nadruk op enthousiasme voor lezen en gaf weinig theorie (1 tot en met 10);
2. het tweede behandelde structureel gezien moeilijker boeken met een analyse daarvan (11 tot en met 16);
3. het laatste gaf veel meer theorie over de auteur en een persoonlijke en maatschappelijke standpuntbehandeling ten aanzien van het literaire werk (17 tot en met 20).
Schooltype, leerling en leraar zijn samen bepalend tot welk 'circuit' men wil gaan en hoe grondig elk besproken zal worden. Vooral in het derde heeft het beter leren lezen een hoog abstractieniveau bereikt.
In deze 'lesserie' zijn een aantal voorbeelden opgenomen uit de Nederlandstalige jeugdliteratuur over de Nederlandse Antillen. Dat had geen andere reden dan dat ikzelf van deze boeken het best op de hoogte ben, de leerlingen nog steeds in het Nederlands les krijgen en tot slot, dat het goed is dat onze leerlingen in elk geval kennis nemen van boeken over hun eigen situatie. Ze kunnen evenwel zonder bezwaar vervangen worden door andere, wat taal en wat situatie betreft. De hierboven geschetste methode is een mogelijke inleiding tot het lezen van literatuur in het voortgezet onderwijs voor elke taalleraar, onafhankelijk van de taal die hij onderwijst.
Voor commentaar houd ik me van harte aanbevolen. Meningen worden vaak het beste gevormd en het scherpste geformuleerd via discussie, waarmee de toekomst van ons onderwijs gediend is. ●

Een evaluatie van het Kongres Lichamelijke Opvoeding

Reeds bij de aanvang van het kongres lichamelijke opvoeding op 21 februari is door de organisatie gesteld dat de bedoeling van het kongres niet verbaal vooraf uitgelegd zou worden, maar dat het doel en de zin van het kongres moesten blijken na afloop en vooral in de praktijk, op het veld.
Welnu, na verschillende berichten als:
— die van Jan Ras (zie kader);
— scholen waar — in opdracht van het schoolhoofd — door de deelnemers aan het kongres aan de overige onderwijskrachten van die school een minikongres werd gehouden;
— positieve reaksies van de kant van Onderwijszaken;
mag de organisatie vrij veilig stellen dat zij voor een redelijk percentage in haar opzet geslaagd is.

Eigenlijk was deze opzet, het doel, heel simpel, namelijk:
A de deelnemers — nog meer — plezier geven in het bewegend bezig zijn (dit is het meest fundamentele aspekt van het zinnig werken met mensen — groot of klein — op dit gebied);
B. het aanreiken van vrij simpel toe te passen en uit te voeren mogelijkheden die toegepast kunnen worden zowel voor prakties alle leeftijdsgroepen met verschillende onderlinge nivoverschillen (dus op elk type van onderwijs door elke leerling) als met verschillende bedoeling (prestatief of zuiver rekreatief) en zonder werkelijk gebonden te zijn aan bepaalde plaatsen (geen dure en mooi gemarkeerde velden).
Losgelaten, hoewel beslist niet afgewezen, is dus het zuiver en alleen bezig zijn met de traditioneel bekende sporten die — de ervaring leert dat — vaak slechts een beperkte groep van de leerlingen werkelijk aanspreekt.

Ruim

Hiermee heeft de werkgroep willen aantonen dat wij afmoeten van het denkbeeld dat een goede gymnastiekles moet inhouden dat de leerling zijn verschillende ledematen tot het uiterste moet rekken, strekken, buigen; dat hij met gestrekte benen in staat moet zijn z'n voetzolen te kussen en na de les moet oppassen niet over z'n tong te struikelen van vermoeidheid. Dat een goede leerling is: hij die een 'grand slam' slaat bij softball en een slechte leerling, hij die er niet in slaagt op het grote volleyballveld de bal over het hoge net te spelen.
'Gewoon lekker bezig zijn' in allerlei situaties waarbij relaties tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leraar tot stand komen, die het de leraar mogelijk maken beter bij zijn leerlingen door te dringen, meer opvoedkundig effekt te bereiken.

En is dit niet waar we naar toe moeten in de Lichamelijke opvoeding? In dit licht bezien is het gebied van de L.O. verschrikkelijk ruim en is de leraar dus absoluut niet gebonden aan de traditionele sporten als basket, volley, softball enz., die, als zodanig, zeker op het basisonderwijs, door veel kinderen als erg abstrakt worden ervaren.
We kunnen ons nu dan afvragen welk beeld het IDEFRE heeft van de l.o. op school als we weten dat een school (La Salle College) medewerking geweigerd wordt bij het organiseren van een 'rooitocht' 'omdat het niet sportief genoeg zou zijn'.
Een ieder die heeft deelgenomen aan het kongres zal het volledig met ons eens zijn dat wat inspanning betreft een rooitocht beslist niet onderdoet voor welke sport dan ook en hetzelfde geldt voor wat betreft de kontakten die er tijdens zo'n tocht gelegd worden.

Leerplan

Aan de hand van slechts dit enkele voorbeeld (er zijn er nog meer, denk b.v. maar aan de soort materiaalvoorziening van de afgelopen jaren door de overheid) wordt duidelijk dat er bij een ieder, zowel onderwijskrachten als de verschillende overheidsinstanties, een sterke behoefte bestaat aan een goed opgezet leerplan.
Met zo'n leerplan zal de materiaalvoorziening t.b.v. de L.O. door de overheid, *op zich een uitstekend systeem,* veel effektiever funktioneren; zullen ook de interscholaire ontmoetingen (op sportief of rekreatief vlak) vallen binnen het kader van het leerplan voor het betreffende schoolnivo; zal een uniformiteit ontstaan in denken en werken van de onderwijskrachten van de verschillende schooltypen, die vooral ten goede komt aan de leerlingen. En daar gaat het immers om!
Zo'n leerplan bestaat er niet. En het zal nog erg lang duren vóór zo'n leerplan (eigenlijk zijn het er meerdere) er is. Tenzij de overheid hier het direkte nut van inziet, hetgeen wij hopen, gezien de verhoogde interesse in de laatste jaren voor het sportieve en rekreatieve bezigzijn van de Arubaanse bevolking.
Wie weet, is de stap naar de L.O. snel gemaakt?
→

De vraag is natuurlijk: wie moet zich bezighouden met het opstellen van dit leerplan? Het hoeft geen betoog dat hier personen aan het werk moeten die hiervoor de meest uitgebreide opleiding hebben gehad, jaren ervaring hebben om bekendheid te hebben met de specifieke problemen én mogelijkheden van de Arubaanse/Antilliaanse situatie v.w.b. de L.O., een gedegen studie kunnen maken van wat er in de wereld bestaat op dit gebied.

Professioneel

We zullen hierbij dus niet op de amateuristische wijze te werk kunnen gaan als enige tijd geleden getracht is door de direkteur van IDEFRE, die alleen personen aanstelde die, hetzij vers van de opleiding afkwamen, hetzij voor hun taak onvoldoende voorbereid waren, verzoeken rondstuurde naar de verschillende instanties (o.a. de werkgroep L.O.) om binnen zeer korte tijd hun gedachten t.a.v. een leerplan op schrift te stellen en kant en klaar terug te sturen).
Natuurlijk mislukte deze opzet volledig:

A. de aangestelde personen gaven op zonder zich ook maar werkelijk gebogen te hebben over de hen opgegeven taak;
B. er is niemand die zomaar in zijn vrije tijd zo'n omvangrijke taak op zich gaat nemen en uitvoeren.

De enige manier om deze zaak professioneel aan te pakken is om iemand aan te stellen die →

Een persoonlijke indruk

Wie in de achter ons liggende maanden (de maanden althans die volgden op het kongres L. O.) de speelplaatsen, speelzalen en velden bij de scholen heeft geobserveerd, moet wel een opmerkelijke verandering in het gymlespatroon hebben opgemerkt. Het is voor mij tenminste, als deelnemer, volslagen ondenkbaar, dat zoveel enthousiasme, zoveel inzet en energie als er in deze dagen tot explosie is gebracht, zomaar spoorloos zou verwaaien in de passaatwind. Daarvoor is de inspirerende werking van de organiserende gymnastiekleraren te groot geweest. Want dit was nl. niet het geijkte soort kongres dat we allemaal uit eigen ervaring wel zullen kennen. Geen dagen van gortdroge versuffende lezingen die je maar zo gauw mogelijk vergeet.

Geen deelnemers die tuk waren op een paar dagen vrijaf om na de verplichte nummers lekker wat te staan hijsen bij de bar. Niets van dat al. Zelfwerkzaamheid was het motto, en dat hebben we geweten! Vermoeiend, dat wel! Maar dan wel het soort vermoeidheid dat een bevredigend gevoel achterlaat. Het gevoel iets wezenlijks geleerd te hebben. Iets eigen gemaakt te hebben, mét de behoefte dit verworvene door te geven. De vonk sloeg over. De inspirerende werking sloeg aan. Een ieder had er lol in. We zijn er anders en beter uitgekomen. En daarmee heeft de werkgroep L.O. midden in de roos geschoten! Een beter resultaat is niet denkbaar!

Wat was nu het geheim van de meester dat dit kongres zo anders maakte? Tot een belevenis, een happening?

Ik denk dat er vele ingrediënten in dit recept zitten die genoemd moeten worden. Allereerst de opgewekte en bezielende leiding die uitstraalde van de mensen die de leiding hadden. Stuk voor stuk klasse-leerkrachten, die zich niet boven de groep maar ertussen plaatsten. Naar wie het een genoegen was te luisteren, te kijken, en vooral mee samen te werken. Korte bondige uitleg, goede lesorganisatie en meteen aan de slag. Al doende leerden we. Vervolgens: een uitstekende organisatie, waarvoor bergen werk verzet moeten zijn. Alles van te voren doordacht, niets aan het toeval overgelaten, en het liep dan ook op rolletjes.

Tenslotte het leidende motto: éérst de praktijk en als toegift de theorie. Deze gedachte heeft aan dit kongres wel een zeer doorslaggevend karakter gegeven. Spelenderwijs maakten we kennis met de diverse vakgebieden waarin de L.O. kan worden opgedeeld. Waarbij het voor onze jachtige tijd zo belangrijke rekreatieve spelelement niet werd vergeten. Pas op het eind kreeg iedere deelnemer een map mee naar huis, waarin het allemaal nog eens nageplozen kon worden, inclusief de variaties op spelen oefenvormen waar men door tijdgebrek niet aan toe kon komen.

Zo kon men tientallen volwassenen, om maar een greep te doen, zich enthousiast zien storten in allerlei hinderbalspelen, in uitgekiende volgorde van eenvoudig naar ingewikkeld. Of men zag hele rijen brave onderwijzers(essen) keurig in het gelid de meest ingewikkelde danspasjes uitvoeren op de tonen van een ritmisch muziekje, zichtbaar genietend van de verrassende patronen die er zo nu en dan te voorschijn kwamen (hoewel ook menig minder begaafde wat ongelukkig uit de ogen keek na de zoveelste misstap...).

Je kon gedegen huisvaders en moeders met cups vol water op een dienblad zien rennen, onder een moordende regen van tennisballen, afgevuurd door de tegenpartij. Je kon volwassen mannen en vrouwen elkaar ruggelings door de gymzaal zien duwen, en in de sporthal ontpopten velen zich als turn-ster, zaalhockeyer of badmintonfanaat. En omdat de rooitocht door het prachtige Jamanotagebied kennelijk nog lang niet alle reserves had opgebruikt volgens onze aardige kongresleiders, werd dat laatste dan nog maar eens gedaan op het strand. Menig verbaasde toerist heeft dan ook staan gapen naar rijen op hun buik liggende mannen en vrouwen, dicht tegen elkaar aangedrongen, waar om de beurt de nummer één van het moment zijdelings rollend overheen kwam bolderen. Ik heb menigeen hartgrondig naar de weight-watchers verwenst!

En nu weer terug naar de alledaagse realiteit. Verbaasde toeristen hebben plaatsgemaakt voor verbaasde omwonenden van sportvelden. Want ik denk niet dat ik de enige ben geweest die groepjes kinderen heeft laten racen, 15 geperst in een kringetje van 2 of 3 kinderen, duwend, lachend, struikelend en gillend om maar als eerste over de finish te zijn.

Ik kan niet anders dan zondermeer aannemen dat dit kongres L. O. z'n positieve uitwerking heeft gehad, en nog heeft, op het gymnastiekonderwijs op Aruba. En dat onze kinderen uiteindelijk hier de vruchten van plukken moet wel de grootste voldoening zijn voor de organisatoren.

• Jan Ras

zich full-time hiermee bezig zal houden; tijdens het uitwerken van het leerplan over elk onderdeel voortdurend uitvoerig van gedachten kan wisselen met de mensen in het veld en na uitwerken daarvan een funktie zal hebben m.b.t. evaluatie en bijschaven (inspekteur L.O.). Op deze wijze werkend is het dus in het geheel niet nodig volledig bevoegde krachten op het basisonderwijs te plaatsen, maar kan volstaan worden met het jaarlijks geven van een kongres, waarbij vernieuwingen, veranderingen, etc. integraal kunnen worden behandeld.
Zo wordt de L.O. veel dynamischer, gaat het meer leven bij een breder 'publiek', spreekt het meer aan en krijgt het meer inhoud, zowel kwantitatief als kwalitatief. Wordt dus recht gedaan aan het eigenlijke karakter van de L.O.

Evaluatie-avond

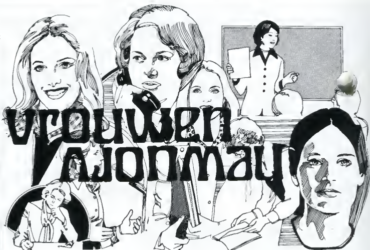
Bij de sluiting van het kongres op zaterdag 23 februari werd aangekondigd dat t.z.t. het tweede gedeelte van dit kongres, nl. de evaluatie, zou plaatsvinden. Feitelijk is de naamgeving ook hier fout. Zoals het kongres misschien beter werkkamp had moeten heten, zo kunnen we i.p.v. evaluatie beter spreken van dialoog en toekomstbepaling.
De evaluatie zal nl. vooraf plaatsvinden via een schriftelijke vragenlijst die elke deelnemer zal ontvangen. De resultaten hiervan worden vrijgegeven aan het begin van de 'evaluatie-avond', die gehouden wordt op 2 juni van 19.30-23.00 uur in de kantine van de J.F.K.-school. *(Houd vanaf nu die avond vrij).*
Het voornaamste doel van deze avond zal zijn om aan de hand

Té enthousiast bewegend bezig geweest.

van de resultaten van het kongres een dialoog te openen tussen onderwijskrachten en de officiële verantwoordelijke instanties (Dep. van Onderwijs en Onderwijszaken); daarop in onderling overleg komen tot resoluties m.b.t. leerplanontwikkeling en evt. volgende 'kongressen'.
Deze avond heeft alleen kans van slagen, wanneer niet alleen *alle* kongresgangers aanwezig zijn, maar een ieder die van mening is dat er iets moet veranderen aan de toestand van de L.O. op de scholen.
En die veranderingen kunnen met sukses plaatsvinden op een breed front, alleen wanneer via dat brede front de bijdrage wordt geleverd voor die veranderingen.
De werkgroep L.O. doet daarom bij deze een dringend beroep op iedereen die zich op welke manier dan ook betrokken voelt bij de ontwikkeling van de L.O. om aktief aanwezig te zijn op 2 juni a.s.

● A. H. HESSELS
WERKGROEP L.O.

heb jij eraan gedacht dat het nieuwe schooljaar
weer voor de deur staat
en je tijdelijke benoeming niet vanzelfsprekend doorgaat?
dat je weer met angst en beven
en onzekerheid moet leven?
of je baan het volgend jaar
veilig is of in gevaar?
In augustus heb je een opgelucht gemoed,
want je bent weer een jaartje zoet.
Hoewel je je akte van benoeming veel te laat ontvangt,
pik je dat, omdat jij dit keer niet hangt.
Er komen weer afgestudeerden aan
ook zij willen graag een baan.
Werd jij als juf dit jaar mevrouw
dan neemt de wet het niet zo nauw.
L.M.A.-artikel 95 lid één
is in dit opzicht heel gemeen:
je krijgt eervol je ontslag
en dit grote onrecht mag!
Ben je ongehuwd juffrouw
vraag je vaste dienst dan gauw
10 jaar is echt niet zo veel
daarna is het pensioen je deel.
Krijg je dit jaar een kleine spruit,
zorg dat je niet wordt uitgebuit.
6 weken voor, 6 weken na, mag het duren
van alle schoolbesturen.
Gebruik dit recht, dat je hebt verworven
opdat het voor anderen niet wordt bedorven.
Hoe lang nog gaan we onrecht slikken???
Tot ze ons er allemaal uit mikken???
Eenheid geeft macht
BUNDEL JE VROUWKRACHT!!!

Werkgroep Vrouwenzaken

STIJL

Vloerbedekkingen
Gordijnen
Lampen

KWALITEIT

n.v. meubelindustrie

„Hollandia"

"DE ERVAREN VAKMAN"

INTERIEUR

SHOWROOM:
L. G. Smith Blvd. 116
Tel. 23573

Bankstellen
Eetkamers
Slaapkamers

ADVISEURS

FATUM

Curaçao, Pietermaai 19,
Tel. 611166, Postbus 226.
Aruba, Nassaustraat 103,
Tel. 24888, Postbus 510.
St. Maarten, Emmaplein,
Tel. 2248, Postbus 201

De Nederlanden van 1845

Sigur, pa un i tur!

Nationale-Nederlanden

Bezoek onze
uitgebreide
SANITAIR SHOW
aan de
Arendstraat 105.

Wij hebben in voorraad sanitair ROYAL SPHINX
en BOCH uit Europa.

*

"Iets waar u elke dag
op zit, moet goed
zijn en mag
gerust mooi zijn".

*

*Moderne kleuren
*Storingsvrije werking
*Waterbesparend (25%)

You are invited
to discover the pleasure
of owning a SUBARU.

All models available at

ARUCAR NV

Sabana Blanco 35
Tel. 23055 - 21208

Amigoe

de krant voor èlke dag

de krant die wat te vertellen heeft...

bel 24333 voor
een abonnement

ANTILLANA DE VIAJES Y TURISMO s.r.l.

STUDENT PACKAGE TO MIAMI/DISNEY WORLD

ON JULY 2 - JULY 12, 1982 by ALM

1. Passage Aruba/Miama/Aruba.
2. Transfer Airport Miami to Orlando by Greyhound.
3. 7 nites hotel 1776 Inn Orlando, walking distance from Wt'n Wild.
4. Tour to Walt Disney World 3 days incl. entrance to all the attractions.
5. Tour to Sea World.
6. Tour to Mystery Fun House.
7. Tour to Circus World.
8. And the best of all: one nite at the ROSIE'O GRADY'S.
9. Transfer by Greyhound to Miami.
10. 3 nites Hotel Howard Johnson's in Miami (opposite the Ohmni Hotel).
11. Transfer to Miami International Airport.

TOUR PRICE: Afl. 1110,— p.p. (3 person in one room)
Minimum age 16 years - Maximum age 25 years

OPTIONAL: one nite in Miami Disco or ROCK CONCERT!
Also package tour to Miami from 16-26 July 1982.

For more information call: ANTILLANA DE VIAJES - TEL. 23761/24863

Mester spar. Ya bo sa e pakiko.

Oranjestad
Algemene Bank Nederland
Nassaustraat 89
Telefoon 21515, 21517

San Nicolas
Algemene Bank Nederland
Bernard v.d. Veen Zeppenfeldtstraat 58
Telefoon 45090, 45091

ABN Bank

Schoenen

EERST
KIJKEN BIJ

NASSAUSTRAAT 99

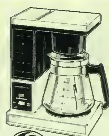
van dorp aruba n.v.

NASSAUSTRAAT 77
TEL. 23076 - 21411

Uw speciaalzaak voor schoolartikelen van kwaliteitsmerken, zoals:

Edding	* *Transferletters en viltstiften*
Faber Castell	* *Potloden, linialen, sjablonen etc.*
Rotring	* *Techn. tekenmaterialen*
Pilot	* *Viltstiften*
Lucra	* *Cahiers en ringbandvullingen*
Herma	* *Etiketten*

net even...
iets beter

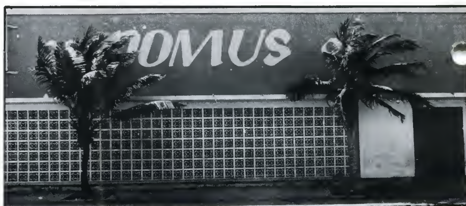
Brews 2 to 10 (5-oz.) cups. Automatic Keeps-Warm unit. Uses disposable paper filters.

GE COFFEEMATIC® 10 CUP DRIP COFFEEMAKER (DCM 10)

WIMCO — **SAN NICOLAS** Tel. 45061-45162

WIMCO — **ORANJESTAD** Tel. 21381-22958-22959

DOMUS

* Pa bira miembro di Coruba ta costa fls. 20,— solamente un biaha y bo ta keda miembro pa eternidad.
* Den organizacion Coruba hende ta mas importante y ta prevalece ariba tur cos. Coopera cu Coruba ta nifica coopera cu bo mes.
* Coruba actualmente tin 2500 miembro y si acaso bo tambe bira miembro prijsnan por baha mas ainda na San Nicolas y Oranjestad.

